

Anu Kyröläinen

1800-luvun elämys osana kartanon kulttuuri- ja palvelutarjontaa

Träskändan kartanon tapaus

Tekijä	Anu Kyröläinen
Otsikko	1800-luvun elämys osana kartanon kulttuuri- ja palvelutarjontaa, Träskändan kartanon tapaus
Sivumäärä	45 sivua + 0 liitettä
Aika	18.4.2012
Tutkinto	Kulttuurituottaja (AMK)
Koulutusohjelma	Kulttuurituotannon koulutusohjelma
Suuntautumisvaihtoehto	-
Ohjaaja	Lehtori Laura-Maija Hero
<p>Espeen Järvenperässä sijaitseva Träskändan kartano on historiallisesti arvokas kohde Espoon historiassa. Suosituna ulkoilualueena toimiva kartanopuisto ja kaikki kartanon pihapiirin rakennukset on luokiteltu valtakunnallisesti merkittäväksi kulttuurihistorialliseksi ympäristöksi (ns. VAT –kohde). Alueella ei ole voimassa olevaa asemakaavaa ja nykyisin kartanoalueen päärakennus on tyhjiään. Espoon kaupungilla on kuitenkin tavoitteena löytää tälle nykyisessä asussaan hyvin säilyneelle kartanolle sen arvolle sopivaa käyttöä. Koska tällä hetkellä kartanossa ei ole toimintaa eikä palveluja, mahdollisuudet tulevaisuudessa ovat monet. Opinnäytetyöni tarkoituksena on selvittää, miten Träskändan kartanosta voisi muodostua vierailukokemuksen myötä paikka autenttisen historiallisen elämyksen tuottajana. Lisäksi olen pyrkinyt selvittämään, minkälaiset palvelut ja teemat voisivat lisätä tätä historiallisen elämyksen syntyä. Keskeiseksi kysymykseksi nousivat siis fyysisten puitteiden muutostarpeet sekä mahdollisuudet palvelujen tarjonnassa.</p> <p>Tutkimusmenetelminäni koostuivat tapaustutkimuksesta, benchmarkingista sekä dokumenttianalysistä. Toivon tutkimusmenetelmieni avulla löytäneeni parhaimman mahdollisen ehdotuksen juuri Träskändan kartanolle ja olla työni kautta ottamassa kantaa tämän arvokkaan kohteen kunnostamisen ja käytön turvaamiseksi.</p>	
Avainsanat	Träskändan kartano, 1800-luku, elämysmatkailu, kartanokulttuuri, Aurora Karamzin

Author	Anu Kyröläinen
Title	1800 -century experience in mansion Träskända
Number of Pages	45 pages + 0 appendices
Date	18 April 2012
Degree	Bachelor of Culture and Arts
Degree Programme	Cultural Management
Specialisation option	-
Instructor	Laura-Maija Hero, Lecturer
<p>In the City of Espoo there is a mansion called Träskända. This mansion is very valuable resort in the history of Espoo. All the mansion buildings in a mansion area are classified as a remarkable cultural and historical surrounding (so called VAT –target). This area does not have a city plan and, nowadays, the main building is empty. The City of Espoo attempt to find suitable use for this mansion, taking inconsideration the value of this mansion. Because there is no action or service in a mansion at the moment, there are a lots of possibilities to make plans for the future.</p> <p>With this Bachelor´s thesis I tried to find out the how mansion Träskända could be the place for an authentic 1800 -century and historical experience. The main questions included the physical change and possibilities to offer services.</p> <p>My methods were a case study, benchmarking and the analysis of documentary evidence. I hope that with my methods I will find the best offer to mansion Träskända.</p> <p>This work is also a statement to the City of Espoo to repair and take care of this very valuable building.</p>	
Keywords	Manor Träskända, 1800-century, experiencetraveling, Manorculture, Aurora Karamzin

Sisällys

1	JOHDANTO	5
2	Historiallinen elämys palvelukonseptina	7
	2.1 Elämys käsitteenä ja palveluna	7
	2.2 Historia matkailuelämyksenä	8
	2.3 Elämyskasvatus elämyskulttuurissa	11
	2.4 Elämys tuotekehityksessä	11
3	Träskändan kartanoelämys eilen ja tänään	13
	3.1 Rakennuksen kunto	19
	3.2 Aurora Karamzin	22
	3.3 Espoon perinneyhdistys Aurora ry:n suhde Träskändaan	24
	3.4 Espoon kaupunki, Tilakeskus - Liikelaitos	25
4	Träskändan kartanosta autenttisen historiallisen elämyksen tuottava vierailukokemus?	26
5	Tapaustutkimus menetelmänä	26
	5.1 Benchmarking	27
	5.2 Dokumenttianalyysi	27
6	Kartanokulttuurin muodot ja historiallisen elämyksen osatekijät	29
	6.1 Sisustus ja tyyli kartanoissa 1800 – luvun Suomessa	30
	6.2 Tapakulttuuri kartanoissa 1800 – luvun Suomessa	31
	6.3 Parhaat käytännöt muista kartanoista	32
	6.3.1 Vuojoen kartano	32
	6.3.2 Bastvikin kartano	34
	6.4 Muiden kartanoiden palvelutarjonta	37
7	Pohdinta	40
	LÄHTEET	44

1 JOHDANTO

Kuulun Espoon perinneyhdistys Aurora ry: n. Yhdistyksen tarkoituksena on edistää, ylläpitää ja vaalia perinne- ja kotiseututyötä Espoon kaupungin alueella. Perinne viittaa johonkin, mikä on perittyä, ollut siis ennen jotakin historiallista. Aikaa sana tuskin määrittää, joten perinne voi olla vaikka juuri kuluneeseen hetkeen liittyvä, ei kuitenkaan tulevaisuutta tai tapahtuvaksi oletettua. Tulevaisuuteen viittaavat kuitenkin kohteen edessä olevat teos sanat *edistää, ylläpitää ja vaalia*. Yhdistyksessä tärkeiksi katsomiemme asioiden pitää siis jatkua tulevaisuudessa. Yhdistyksen ja sen jäsenten toiminta voi siis löytää menneestä sellaista, jonka on syytä säilyä myös tulevaisuudessa. Kotiseututyö liittyy ympäristöön, kotiseutuamme. Kotiseututyö on myönteisesti ympäristöömme kohdistuvaa rakkautta, myötätuntoa ja työtä sen alueen ihmisten ja luonnon hyväksi, jossa asumme ja toimimme. (*Espoon perinneyhdistys Aurora ry 2000-2010, Aapo Kirvesniemi ja Jorma Vehmaskoski, 2010, 28.*)

Kulttuuri on Espoon koko historian ajan ollut osa kaupungin kehitystä. Nykypäivälle antavat taustaa esihistorialliset löydöt, Espoon keskiaika kylineen, tiloineen ja kirkkoineen sekä myöhempien vuosisatojen kartanot, punaiset tuvat, huvila-asutus sekä varhaiset taide- ja käsiteollisuus sekä tehtaot. Espoon historiassa näkyikin osaltaan myös koko Suomen historia ja vanhat yhteydet lähialueisiin. Kulttuurilla on itseisarvonsa, mutta kaupungin toiminnan kokonaisuudessa sillä on myös välillistä arvoa. Kulttuuri integroi uusia asukkaita, kulttuuriharrastukset parantavat tutkitusti ihmisten terveyttä ja luovat yhteisöön sosiaalista pääomaa. Kulttuurilaitokset vahvistavat kaupungin imagoa innovatiivisena toimintaympäristönä. Kulttuuri on luonteva alusta myös kansainväliselle yhteistyölle, eivätkä kielirajat ole esteenä. Kulttuuri on keskeinen tekijä matkailun edistämisessä.

Valintani opinnäytetyöni aiheeksi on merkittävä historiallinen kohde Espoosta eli Träskändan kartano. Haluan osaltani olla turvaamassa historiallisesti merkittävän alueen ja kohteen

tulevaisuutta ja olla luomassa arvokasta, kulttuurillista pohjaa asukkaiden hyvinvoinnin lisäämiseksi ja rakennuksen kunnossapidon sekä käytön turvaamiseksi.

Koska Espoon kaupunki on laatinut suunnitelman kartanon puistoalueen kunnostamiseksi Aurora Karamzinin aikaiseen asuun, haluan omalla opinnäytetyölläni puolestani selvittää varsinaisen päärakennuksen, Träskändan kartanon osalta niitä toimenpiteitä, joita palvelutuotannon keinoin pystytään kulttuurituotannollisesti luomaan ja kehittämään.

Opinnäytetyöni ei ole tilaustyö, mutta olen ottanut huomioon muun muassa, mitä Espoon perinneyhdistys Aurora ry:n kokouksissa on asiasta keskusteltu ja mitä toiveita kartanon käytölle on yhdistyksen jäsenten, Tilakeskus – Liikelaitoksen edustajien ja Järvenperän kotiseutuyhdistykseen kuuluvien henkilöiden tiimoilta esitetty.

Oma näkökulmani on ehdotuksillani pyrkiä tarjoamaan kartanossa vieraileville ihmisille autenttinen, Aurora Karamzinin aikainen vaikutelma, osana kaikille avointa palvelu- ja kulttuuritarjontaa monipuolisesti tarjoavassa kohteessa. Autenttisuuden ilmapiiriä korostaisi myös jo tehdyt suunnitelmat alueen puisto-alueen kunnostamisesta ja huoltamisesta 1800-luvun mallin mukaiseen kokonaisuuteen, puisto-alueen arvokasta kasvistoa ja sen historiaa kunnioittaen.

Olen pitkään leikkinyt ajatuksella, että Träskändan kartano olisi kaikille avoin kulttuurikeskus tai jopa suoranaisten elämyspalvelu. Kartano olisi matka historiaan ja 1800-luvun kartanon tunnelmaan. Se olisi hienon puiston ympäröimä keskus, missä olisi tapahtumia ja tekemistä kaiken ikäisille. Siksi halusin lähteä selvittämään ideoimiani mahdollisuuksia. Tunnen entuudestaan Träskändan kartanon ja Aurora Karamzinin historian hyvin. Kiinnostukseni on herännyt jo vuosia sitten. Kiinnostus Auroraan ja kartanoon oli todellista rakkautta ensi silmäyksellä. Opinnäytetyöni kunnioittaa kartanon historiaa, kartanon emännän Aurora Karamzinin elämäntyötä, mieltymyksiä, ajankuvaa ja harrasteita. Tässä opinnäytetyössä pyrin selvittämään, kuinka luoda Träskändan kartanoon autenttiseen, 1800-luvun kartanoelämään perustuva elämys, kulttuurikeskus, missä pääpaino olisi 1800-luvun mukaisella sisustuksella ja kulttuurilla (taide, musiikki, tanssi, käsityöt, pelaaminen, ruokakulttuuri ja tapakulttuuri).

Träskändan kartanon päärakennuksesta päättämisestä Espoon kaupunginhallituksessa ja päätymistä valtuuston käsittelyyn odotan tapahtuvaksi vuoden 2012 aikana. Aiheeni on erittäin ajankohtainen ja tärkeä, sillä kartanon piharakennuksessa toimivan nuorten taidetalon Pikku

Auroran kunnostamiseksi L3 – lasten ja nuorten kulttuurikeskukseksi (lasten, leikin ja luovuuden keskus) etenee ja piharakennuksista ns. tilanhoitajan asunnon ja meijerirakennuksen sisäpuolen kunnostustyöt alkavat vuonna 2012. On siis tärkeää, että itse päärakennus myös huomioitaisiin kaupungin suunnitelmissa ja kunnostettaisiin sen ansaitsemaan kuntoon.

Taustakirjallisuuteni tulee käsittelemään seuraavia aiheita: elämyspalvelu ja elämysmatkailu, autenttisuus, Träskändan kartanon historia, Aurora Karamzin, Suomalainen kartanohistoria 1800-luvulla tapakulttuureineen. Taustamateriaaliin lukeutuu myös saamani, Espoon kaupungin laatima selvitystyö koskien Träskändan kartanoa. (Tilakeskus - Liikelaitos, 2009).

2 Historiallinen elämys palvelukonseptina

Elämys juontaa sanana juurensa Mikael Agricolan suomen kirjakielen kehittämistyöhön 1500-luvulla. Agricola käytti elämystä merkityksessä ”elämä, elämän sisältö” ja myöhemmin 1800-luvulla K.A. Gottlund toi elämyksen esiin merkityksessä ”elämäkerta” (Häkkinen 1990).

Elämys on moniaistinen, merkittävä ja unohtumaton kokemus, joka voi tuottaa kokijalleen henkilökohtaisen muutkokokemuksen. Elämyksen aikana koettu ja opittu voidaan omaksua osaksi omaa arkipersonaa tai elämyksen kokeminen voi johtaa oman maailmankuvan muuttumiseen. Elämys on aina henkilökohtainen. Ihminen määrittää itse oman elämyskokemuksensa. Elämyksiä ei siten voi takuuvarmasti tuottaa. On kuitenkin mahdollista luoda puitteet, joissa elämysten syntyminen on mahdollista ja jopa todennäköistä.

2.1 Elämys käsitteenä ja palveluna

Nykyisin elämysten avulla tai niihin viitaten myydään mitä erilaisimpia asioita ja palveluja alkaen yksittäisistä peruskulutushyödykkeistä aina laajojen palvelu- ja tuotekokonaisuuksien tarjoamiseen. Elämykset voidaan valjastaa palvelemaan muun muassa identiteetin rakentumista tai kouluopetuksen kasvatuksellisia tavoitteita.

Tuotteet on suunnattu yhä tarkemmin palvelemaan tiettyjä kuluttajaryhmiä ja heidän tarpeitaan. Tämänkaltaiset tuotteet viittaavat kiinteästi elämysten tuottamiseen ja niiden kuluttamiseen (Pine & Gilmore 1999). Esimerkiksi matkailussa edellä mainittu kuvattu muutos on tarkoittanut

siirtymistä massaturismista kohti yksilöllistä matkailua ja kuluttajaryhmiä erottelevia tuotteita (Mowforth & Munt 1998). Matkailutoimialalle syntyi 1980-luvulla ja erityisesti 1990-luvulla runsaasti uusia matkailumuotoja ja niihin viittaavia termejä, kuten ekomatkailu (eco-tourism), etnomatkailu (ethno-tourism), perinnematkailu (heritage tourism) ja riskimatkailu (risk tourism). Elämysmatkailu onkin osa matkailutuotannon ja matkailun yksilöllistämistä sekä länsimaisten yhteiskuntien kysyntävetoisten markkinoiden muovautumista, jossa elämys ja elämyksellisyys viittaavat pitkälti yksilölliseen kokemukseen.

Pinen ja Gilmoren (1999) teos on parhaiten ymmärrettävissä kulttuurista taustaa vasten. Monet kirjan esimerkkiympäristöistä, kuten Las Vegas edustavat ainakin kotimaiseen elämysmaisemaan nähden melko pitkälle vietyä tuotantoa ja kulutusta. Pine ja Gilmore käsittelevät elämyksiä pääasiallisesti tuotannollisesta, elämysten tarjoamisen näkökulmasta. He pyrkivät esimerkiksi antamaan käytännön ohjeita elämysten suunnitteluun: elämys tulee (1) teemoitella, siihen tulee (2) lisätä myönteisiä ja harmonisoivia piirteitä, (3) kielteiset viitteet ja elementit tulee poistaa tuotteesta, (4) samalla tulee myydä muistoja ja (5) työllistää useita eri aisteja tehostamaan elämyksellisyyttä ja muistettavuutta. Elämystaloudessa on ennen muuta kyse kaupallisesta ja suunnitelmallisesta taloudellisesta toiminnasta. Elämykset ovat kaupallisesti tuotettuja ja pääsääntöisesti myönteisiä kokemuksia. Tästä näkökulmasta elämykset eivät ole muun toiminnan mahdollisia sivutuotteita, vaan tuotannon ja kuluttamisen päämääriä (*Elämyksiä, elämyksiä, elämyksiä: lyhyt johdatus elämystalouteen ja -tutkimukseen, Jarkko Saarinen, 2002, 12*)

Elämykset ja elämyksellisyys kaupallisena tuotantona ja kulutuksen kohteena ovat modernisaation jatke. Ne ovat myös osa ns. ideatalouden kasvua, joka on perustunut länsimaissa varallisuuden ja vapaa-ajan lisääntymisen ohella pitkälti uusien mielikuvien ja ideoiden tuottamiseen, kuluttajien tarpeiden synnyttämiseen sekä niihin vastaamiseen palvelujen tuotteistamisessa ja elämysten tarjonnassa (Krippendorf 1987, Urry 1990). Elämys edistää hyvinvointia ja tasapainottaa elämää lieventämällä elämisen monimutkaisuutta ja tukemalla jaksamista. Elämykset ovat sitä tarpeellisempi, mitä vaativampaa elämä on. Ihmisten hyvinvoinnista huolta kantava yhteiskunta arvostaa elämyksiä ja niiden tuottamista.

2.2 Historia matkailuelämyksenä

Nykypäivänä matkailussa käytetään ja esiintyy paljon historiallisia aiheita. Erityisesti kulttuurimatkailijat ovat niistä kiinnostuneita, mutta myös tavallinen ryhmämatkailija vierailee

tällaisissa kohteissa (Kostiainen 1997). Matkailun kehittäjien keskuudessa suosikkikäsitteitä ovat ilmaisut "elämys" tai "matkailuelämys". Elämys ja kokemus liittyvät toisiinsa. Kaikki elämykset ovat kokemuksia. Matkailuelämys on Michael Irelandin mielestä "voimakas tunteisiin perustuva kokemus". Siihen voi liittyä monien eri aistien yhdistely, myönteisyys, tilannesidonnaisuus, hetkellisyys, kaupallinen tuotteistaminen, monipuolisuus, aitous, toiminnallisuus ja kerronnallisuus. (Kostiainen, Auvo (1997): *Menneisyys turismin käyttövoimana. Historiallinen Aikakauskirja 4/ 1997, 293-302.*) Jarkko Saarinen toteaa, että elämystuotteet ovat yksilöllisiä, räätälöityjä ja ne ovat "hetkellisiä". Ajatellaan, että elämyksen edellytyksenä on tietynlainen matkailualan tuotantomuoto ja -tapa (Saarinen 2001). Sosiologi Dean MacCannell on käyttänyt matkailukohteen vuorovaikutussuhteita arvioidessaan kolmea peruskäsitettä: matkailija/turisti, selittäjä (marker) ja kohde (sight) (MacCannell 1976). Matkailun vetovoimaisuus voidaan esittää vuorovaikutuskenttänä. Siinä kohde voidaan ymmärtää historiaan liittyväksi. Marker eli selittäjä voi olla esitetaulu, -lehtinen, opaskirja tai jokin muu, joka antaa historian tietoja matkailijalle ja näin saadaan matkailullinen elämys. Historian käyttömahdollisuuksia on monenlaisia, sillä menneisyyden tapahtumia, ilmiöitä ja asioita muutetaan ja muokataan matkailuelinkeinon toimintoihin sopiviksi. Keskeisimpiä matkailussa käytettyjä menneisyyden aineksia ovat seuraavat neljä pääryhmää: (Kostiainen, Auvo (1997): *Menneisyys turismin käyttövoimana. Historiallinen Aikakauskirja 4/ 1997, 293-302.*)

Rakennukset ja rakennelmat. Tällä tarkoitetaan esimerkiksi linnoja, kartanoita, raunioita, puistoja, palatseja ja erityyppisiä museoituja kohteita. Näitä on erittäin laaja kirjo alkaen kansallismuseoista, käsityöläispajoista, elävistä historiakylistä keskitysleirimuseoihin ja sellaisiin kuin Madame Tussaudin vahakabinetti.

Tapahtumat vetävät paljon matkailijoita puoleensa parhaina lomakausina. Monilla tapahtumilla ja juhlilla, festivaaleilla on historiasta voimansa ammentava ydin. Johtoajatuksena voivat olla esimerkiksi keskiajan markkinat, perinnesuikun kunnioittaminen ja juhlistaminen, oopperajuhlaperinne klassisine kappaleineen, taistelukohtaukset tai historiaan paneutuva näytelmä. Keskeinen elämyksen aiheuttaja on siis jokin menneisyyden ilmiö, mitä tulkitaan.

Henkilöiden kautta on mahdollisuuksia elävöittää menneisyyttä ja tuottaa elämyksiä matkailijoille. Henkilöiden käyttö on tavallista sekä historiaan perustuvina hahmoina, että enemmän fiktiivisinä hahmoina. Näidenkin kirjo on erittäin laaja, alkaen tehdä vaikka Draculasta matkailullinen elämystuote. Yhdysvaltain presidentti George Washington on puolestaan valjastettu monin tavoin kaupallisten tuotteiden myyntiin ja myös tarjoamaan matkailijoille elämyksiä.

Luonnonhistoria yhdistyneenä ihmisen historiaan on tarjonnut monia matkailun elämysmahdollisuuksia. Viime vuosien kiinnostus arkeologisiin matkakohteisiin on lisännyt tätä suuntausta, sillä erityisen paljon on analysoitu esimerkiksi esihistoriallisia hautaröykkiöitä, asumusjäänteitä, historiallisia teitä, käytetty hyväksi matkailullisesti viljelysmaisemia ja vastaavia kohteita sekä kansallisesti, että kansainvälisesti.

Dean MacCannell on myös käsitellyt matkailun niin kutsutun etu- ja taka-alan kysymyksiä (back-front) (MacCannell 1976). Voidaan ajatella, että front eli etuala on se, jolla historiaan perustuvaa elämyskohdetta näytetään ja markkinoidaan. Se sisältää ne historiallisen ilmiön muodot, jotka halutaan tuoda esille. Back -osuudesta, siis tavallaan kulissien takaa, voi löytyä toisenlaista aineistoa ja tietoa, sellaista joka sisältää esimerkiksi aiheen kehittelyn, markkinoinnin suunnittelun ja selvityksen siitä, mikä todella on perusteltu käytettävissä oleva tieto siitä tietyistä historian ilmiöistä, jota matkailijalle on tarjolla. Tärkeä kysymys luonnollisesti silloin olisi, missä määrin mainitut front- ja back -osuuksista olevat tiedot vastaavat toinen toisiaan, missä määrin on manipuloitu menneisyyden asioita ja mihin suuntaan? Kun sovelletaan ja muokataan historiallisen menneisyyden ilmiöitä, asioita tai henkilöitä matkailuun, tehdään "elämyksiä". Se on tarkoituksellista, päämäärätietoista menneisyyden asioiden hyväksikäyttöä. Kuinka onnistuneita tuloksia näistä menneisyyden elävöittämisistä saadaan, voidaan arvioida monista eri näkökulmista. Joku voi arvioida niitä rahan tuottona yrityksen kassaan, joku toinen taiteellisenä suorituksena, historioitsija tarkastelemalla kysymystä miten uskottavaa menneisyyden esittäminen kyseisessä tapauksessa on? Näkökulma on siis siinä, miten jokin menneisyyden asia esitetään matkailullisessa yhteyksissään. Pohjautuuko se perusteltuun, historialliseen tietoon? Joku voi tässä yhteydessä kysyä, mikä historiallinen tieto on "oikea", onko "oikeampaa" tietoa ja käsitystä jostain menneisyyden asiasta? Kuten edellä on viitattu, aivan absoluuttista, ehdotonta tietoa historiasta tuskin voidaan esittää, siinä on tilaa tulkintoille. Matkailuelämyskin samasta asiasta voi muuttua ja siitä voi olla erilaisia tulkintoja. Matkailija haluaa säilyttää muistissaan merkittävänä pitämiään asioita matkakohteesta. On perusteltua arvioida, että sellaiset asiat jotka jättävät ihmisen muistiin, ovat olleet tietyllä tavalla merkityksellisiä, ne ovat olleet merkittäviä kokemuksia ja elämyksiä. Arkinen maailma ja tavanomaisuus eivät ole sellaisia jäljenjättäjiä. Matkakohteissa muistijälkeä jättävät esimerkiksi esteettisesti merkittävät asiat, jännitystä, draamaa, mielikuvia tarjoavat kohteet, joita historiasta onkin käytetty erittäin paljon. Näitä matkaelämyksiä ja niiden muistamista on vahvistettu esimerkiksi valokuvien, opastuslehtisten, matkakirjojen ja matkamuuksiesineiden avulla. (Urry 1990)

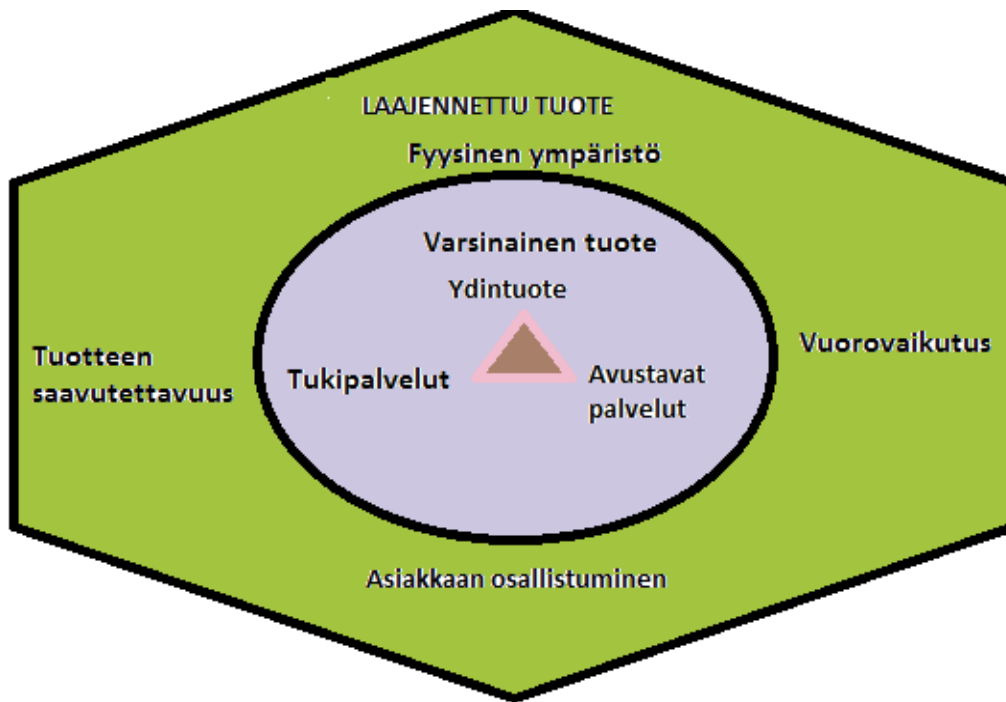
2.3 Elämiskasvatus elämiskulttuurissa

Elämiskulttuuriin liittyy myös vahvasti pedagoginen lataus, josta on muun muassa käytetty nimitystä kulttuurin pedagogiikka. Yksi kulttuurin tutkimuksessa yleisesti jaettu näkemys on, että kulttuuri sellaisenaan kasvattaa. Se on eräänlainen kokonaisteos, ajallinen ja paikallinen horisontti, joka tekee meistä sitä, mitä me olemme ja mitä meistä voi tulla. Puhutaankin siis kulttuurin pedagogiikasta, joka on näkökannasta riippuen joko ohittanut koulun kulttuurisen merkityksen tai ainakin tullut merkittäväksi kasvattajaksi koulun opetussuunnitelman rinnalle. Keskustelun ydin on ajatuksessa, mistä jo John Dewey (1997/1916) kirjoitti: kulttuurin yleisessä kasvatuksellisuudessa ja kouluoppimisessa tietyn kulttuurin erityisenä osana, johon säilötään ja josta välitetään kyseisen kulttuurin arvossapidetty aines. Tämän tapainen käsitteellinen irtiotto kouluoppimisesta, kulttuurin sellaisenaan ymmärtäminen kasvattavaksi, on olennainen ja tärkeä tilanteessa, josta voidaan puhua elämys- tai kulutus- ja mediakulttuurina. Se ei ole tärkeä vain koulu- ja mediakriitikolle, vaan opettajille ja kaikille kulttuurin parissa työskenteleville. Onkin ymmärrettävää, että elämyspedagogiikalle on olemassa sosiaalinen tilaus elämiskulttuurissa.

2.4 Elämys tuotekehityksessä

Matkailututkimuksessa tunnetuin ja useimmiten käytetty matkailutuotteen määritelmä esittää matkailutuotteen pakettina, mikä koostuu viidestä komponentista: kohteen vetovoimatekijät, kohteen palvelut, saavutettavuus, mielikuvat kohteesta ja hinta (Medlik & Middleton 1973).

Middletonin *kokonaismatkatuotteen* (Middleton 1989; Middleton & Clarke 2001) määritelmän mukaan matka on matkailijalle yksi kokemus, mikä alkaa silloin, kun matkailija ryhtyy suunnittelemaan matkaa ja päättyy silloin, kun matkailija palaa takaisin kotiin. Tämä kokonaistuote on palvelupaketti, johon kuuluu aineettomia ja aineellisia osia ja joka perustuu johonkin toimintaan kohteessa. Matkailija kokee paketin yhtenä kokonaisuutena, jonka hinta muodostuu niistä kustannuksista ja uhrauksista, joita hän on matkan tekemiseen sijoittanut. Kokemuksen laatu määräytyy kaikkien osien yhteissummasta.

Kuvio 1: Kerroksinen matkailutuote palvelutuotteen näkökulmasta (mukaillen Kotler 1999)

Kokonaismatkatuote koostuu yksittäisten yritysten ja muiden palveluntuottajien tarjoamista palveluista. Tarkasteltaessa matkailutuotetta palvelujen markkinoinnin käsitteistön avulla, voidaan matkailutuotteessa erottaa ydin, varsinainen tuote sekä laajennettu tuote. Ohjelmapalveluyrityksessä matkailutuotteen ytimen muodostaa palvelun tuottamiseen tarvittava osaaminen sekä välineet ja laitteet, joiden avulla matkailija konkreettisesti osallistuu palvelun tuottamiseen. Ydinhöyry, jonka asiakas saa, on esimerkiksi virkistyminen luonnossa (Kotler 1999; Lovelock 1999; Middleton & Clarke 2001).

Yrityksen varsinainen tuote syntyy, kun tarkasteluun otetaan ydinpalvelun lisäksi kaikki ne aineelliset ja aineettomat tekijät, mitkä tuottavat asiakkaan virkistytymisen tarpeen tyydyttämiseen jotakin lisäarvoa. Varsinainen tuote on se perustuotteen kokonaisuus, josta asiakas maksaa sovitun hinnan, ja joka yleensä kuvataan yrityksen esitteessä. Niin sanottu *laajennettu tuote* käsittää yrityksen perusympäristön, asiakkaan ja yrityksen välisen vuorovaikutuksen, asiakkaan oman osallistumisen tuotteen syntymiseen sekä saavutettavuuteen liittyvät tekijät. (Kotler 1999; Lovelock 1999; Middleton & Clarke 2001). Smithin (1994) yleisen matkailutuotteen määritelmän mukaan matkailutuotteen ytimen muodostaa *fyysinen paikka*, johon matkustetaan. Paikka viittaa kaikkiin niihin fyysisiin elementteihin, joita matkakohteessa on havaittavissa, esimerkiksi ilmasto, rakenteet ja rakennukset sekä paikan saavutettavuus. Matkailija tarvitsee

kohteessa jonkinasteisia *palveluja*, esimerkiksi majoitus-, ravitsemus-, liikenne- ja ohjelmapalveluja. *Vieraanvaraisuus* tarkoittaa lähinnä palveluhalua ja-asennetta, jota kohteen palveluhenkilöstö osoittaa matkailijaa kohtaan. *Valinnan vapaudella* tarkoitetaan sitä, että matkailija tarvitsee tietyn määrän mahdollisuuksia, joiden välillä hän voi tilannekohtaisesti tehdä ratkaisuja matkansa aikana. *Matkailijan osallistuminen* matkailutuotteen tuottamiseen on se tuotteen osa-alue, johon palvelujen tuottajalla on pienimmät mahdollisuudet vaikuttaa. Matkailijan oman osallistumisen taso riippuu sekä matkailijan halusta, että kyvystä osallistua elämyksensä tuotantoon, mutta vaikka omatoimisuuden aste olisi korkeakin, tarvitsee matkailija silti jonkinasteisia palveluja.

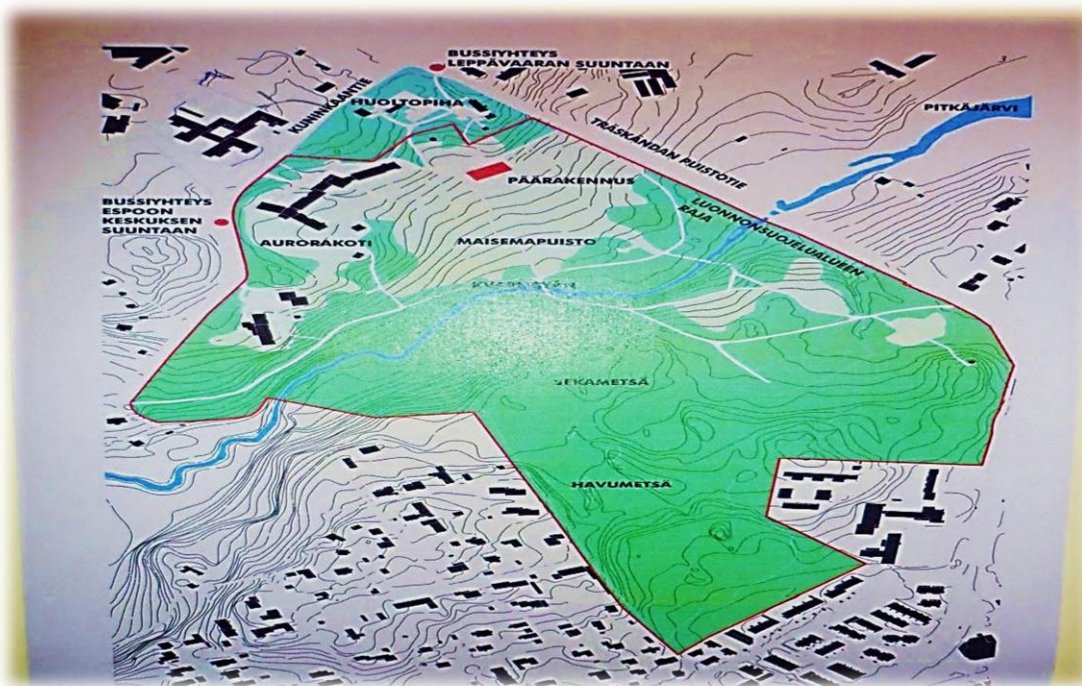
Träskändan kartanon kohdalla ydintuote on matkailijan/vierailijan saama kokonaisvaltainen elämys. Varsinainen tuote eli ydintuote on elämyksen tuovat 1800-luvun henkeä ja historiaa hehkuva, ajan mukaiseksi kunnostettu kartanorakennus ulkopuolelta ja sisäpuolelta tarkasteltuna sekä upea puistomaisema. Ydintuotteisiin kuuluvat myös kaikki kartanon palvelu- ja kulttuuritarjonta, parkkipaikat, liikenneyhteydet ja osaava kartanon henkilökunta. Laajennettu tuote on kaikki kartanosta kertova materiaali markkinoinnissa ja internetissä, kirjoissa ja muistoesineissä. Myös vierailijan ottamat valokuvat vievät kartanosta viestiä uusille mahdollisille vierailijoille sekä saavat vierailijan palaamaan muistoissaan kartanolle.

3 Träskändan kartanoelämys eilen ja tänään

Träskändan kartanopuisto sijaitsee Espoon Järvenperässä noin viiden kilometrin päässä Espoon keskuksesta. Kartanon osoite on Träskändanristi 2, 02940 Espoo. Puiston vieressä ovat Lippajärven ja Järvenperän asuinalueet. Koillispuolelle sijaitsevat Pitkäjärvestä lähtevä Kvarnbyån -joki virtaa maisemapuiston poikki. Kehä III kulkee alueen länsipuolella.

Kuva 1: Träskändan kartanon julkisivu etelään. (Kuva: Anu Kyröläinen 2009)

Kuva 2: Träskändan kartano sijaitsee Espoossa ja sitä ympäröi laajat puistoalueet. (Kuva: Espoon kaupunki 2009)

Träskändan kartano perustettiin 1700-luvulla. Kartanon ensimmäiset omistajat olivat Viaporin upseereita ja virkamiehiä. Viaporin komendantti Carl Nathanael af Klercker (1734 -1817) osti

kantatilan Storträsk 1787, johon hän liitti 1795 Frantzin ja 1801 Jofsin. Kolme verotaloa yhdistettiin ja alettiin puhua Träskändan kartanosta. af Klerckerin suunnitteli itse kartanon ensimmäisen päärakennuksen jo 1796 ja tämän jälkeen aloitettiin 700 neliöisen kartanon rakennustyöt. af Klercken toimi vo. ylipäällikkönä ja ylipäällikkönä Suomen sodassa 1808-1809. Hävityn sodan jälkeen hän muutti Ruotsiin ja myi vuonna 1810 kartanon alaiselleen majuri Per Rudman Bergenstrålelle. Bergenstrålen aikana liitettiin vielä kylän viimeinen kantatila Kärrans Träskändan kartanoon. Aurora Karamzinin isäpuoli senaattori, sittemmin prokuraattori ja vapaaherra Carl Johan Walleen (1781–1867) osti tilan 1820 perheelleen kesänviettopaikaksi. Walleen rakennutti uuden päärakennuksen sekä Carl Ludvig Engelin suunnittelemat tiilisen viljamakasiinin ja Diana-temppeliksi kutsutun huvimajan. Hän myös muokkasi puistosta symmetrisen ranskalaisen puiston. *(Björkmann, Sten 2006. Träskändan kartano ja puisto. Espoon kaupunginmuseon julkaisu Aurora Karamzin- aristokratian elämää. Keuruu: Otava, 101-107.)*

Kartano tunnetuin omistaja Aurora Demidov (myöh. Karamzin) osti Träskändan isäpuoleltaan Walleenilta vuonna 1840 leskeksi jäätyään. Hän oli kiintynyt tilaan vietettyään siellä suuren osan lapsuudestaan. Hän haetutti Pietarista ranskalaisia ja saksalaisia puutarhureita ja alkoi kunnostaa puistoa muodikkaaksi englantilaiseksi maisemapuutarhaksi. Puistoon tuotiin puita Demidovien kartanosta Uralilta asti. Vuosina 1851-1852 Aurora Karamzin laajensi päärakennusta ja rakennutti seuraavina vuosina lisää puisto- ja ulkorakennuksia kuten tallin. *(Björkmann, Sten 2006. Träskändan kartano ja puisto. Espoon kaupunginmuseon julkaisu Aurora Karamzin- aristokratian elämää. Keuruu: Otava, 101-107.)*

Hohdokkainta Träskändan kartanon historiassa lienee se, että Venäjän keisari Aleksanteri II kunnioitti vierailullaan kartanoa 16. syyskuuta 1863 saapuessaan Suomeen avaamaan valtiopäiviä. Keisarin vierailuun kuului metsästysretki, jonka aikana keisari legendan mukaan kaatoi saksanhirven ja paikalle istutettiin keisarin tammena tunnettu tammi. Illalla järjestettiin juhlava yhdentoista ruokalajin päivällinen ja tanssiaiset. Keisarin vierailua varten Träskändaan rakennettiin kuusikulmainen käymälärakennus ja väliaikainen tanssiaissali. Karamzinin aikainen päärakennus, erilaisia tyylikelementtejä edustanut huvila, tuhoutui tulipalossa 1888. Pari vuotta myöhemmin suuri osa puistosta tuhoutui rajussa myrskyssä. *(Björkmann, Sten 2006. Träskändan kartano ja puisto. Espoon kaupunginmuseon julkaisu Aurora Karamzin- aristokratian elämää. Keuruu: Otava, 101-107.)*

Vuonna 1895 Karamzin myi Träskändan kartanon sisarensa tyttärentyttäreille Marielle (o.s. Linder) ja tämän miehelle Adolf Törngrenille. He rakennuttivat uuden päärakennuksen 1890-luvulla, jonka suunnitteli Gesellius-Lindgren-Saarisen arkkitehtitoimisto. Tuloksena oli jugend-tyylinen kesähuvila. *(Björkmann, Sten 2006. Träskändan kartano ja puisto. Espoon kaupunginmuseon julkaisu Aurora Karamzin- aristokratian elämää. Keuruu: Otava, 101-107.)*

1920-luvulla Träskändassa alkoi uusi aikakausi, kun Espoon maalaiskunta osti kartanon. 1920-luvun alussa rakennusta laajennettiin ja se muutettiin ympärivuotiseen käyttöön soveltuvaksi ruotsalaisen I.G. Clasonin sekä Armas Lindgrenin ja Bertel Liljeqvistin laatimien suunnitelmien pohjalta *(Björkmann, Sten 2006. Träskändan kartano ja puisto. Espoon kaupunginmuseon julkaisu Aurora Karamzin- aristokratian elämää. Keuruu: Otava, 101-107.)*

Tämä ruotsalaista barokkia edustava rakennus on 1900-luvun komeimpia kartanorakennuksia Suomessa. Kartanon päärakennus on rakennushistoriallisesti arvokas esimerkki 1920-luvun pohjoismaisesta barokkiklassismista. Se on tiiliseinäinen, laterniinikattoinen ja kaksikerroksinen. Ulkoseinät ovat barokkiportaalia lukuun ottamatta rapattu koristeettomasti. Ensimmäisen kerroksen ikkunat ovat toisen kerroksen ikkunoita korkeammat. Puiston puolella on puolikaaren muotoinen kivipenger rautakaiteineen. Myös rakennuksen sisällä edustustiloissa oli uusbarokkisia vaikutteita, kuten kasettikattoja, osittain paneloituja, osittain rapattuja seinäpintoja ja suuria takkoja. Kartanon ydinalue päärakennuksineen siirtyi vuonna 1923 Espoon kunnalle. Siitä lähtien päärakennus toimi vanhainkotina vuoteen 2005 asti, minkä jälkeen rakennuksessa ei ole ollut pysyvää toimijaa. (Espoon kaupunki, Tilakeskus-Liikelaitos, 2009)

Päärakennuksen pohjoispuolella, korkealla kukkulalla, maanteiden risteyksessä, neliön muotoista pihaa ympäröi kolme rakennusta. Rakennuksia on ollut neljä, joista yksi on purettu 1900-luvulla. Rakennuksista vanhin on Aurora Karamzinin Dahlsvikin kartanosta 1860-luvulla tilanhoitajan asunnoksi siirrättämä taitekattoinen, kustavilaishenkinen rakennus. Molemmiin puolin olevat suuret rapatut uusrenesanssityyliset rakennukset suunnitteli arkkitehti Axel Hampus Dahlström (1829 – 1882) vuonna 1863. Pohjoispuolen rakennuksessa oli kartanon meijeri. Eteläpuolen rakennuksessa oli aluksi vuosina 1871 – 1875 Uudenmaan ja Hämeen läänin maatalousseuran perustama ruotsinkielinen meijerikoulu. Sen jälkeen rakennuksessa toimi Aurora Karamzinin perustama ruotsinkielinen kansakoulu. *(Björkmann, Sten 2006. Träskändan kartano ja puisto. Espoon kaupunginmuseon julkaisu Aurora Karamzin- aristokratian elämää. Keuruu: Otava, 101-107.)*

Kartanon päärakennuksen marraskuussa 1888 tapahtuneen palon jälkeen Aurora Karamzin päätti pitää meijeriryhmän rakennukset kesä-asuntonaan vielä kartanon myytyäänkin vuonna 1895. Rakennusryhmä on säilytetty. Tänä päivänä paikalla toimii taidetalo Pikku Aurora. Loppuvuodesta 2010 Espoon kulttuurilautakunta hyväksyi tarveselvityksen Pikku Auroran taidetalon laajenemisesta lasten L3 – kulttuurikeskukseksi. Taidetalon tontilla olevien tilanhoitajan asunnon ja meijerikoulun kunnostettavat tilat ovat yhteensä noin tuhat neliötä. Tulevassa lastenkulttuurikeskuksessa taide, tiede ja teknologia yhdistyvät digiajan leikkikulttuuriin. Yhteistyötä rakennetaan muiden kulttuuritoimijoiden ja Aalto – yliopiston kanssa. (Espoon kaupunki, 2010)

Kartanon ydinalue päärakennuksineen siirtyi vuonna 1923 Espoon kunnalle. Siitä lähtien päärakennus toimi vanhainkotina vuoteen 2005 asti, minkä jälkeen rakennuksessa ei ole ollut pysyvää toimijaa.

(Espoon kaupunki, Tilakeskus-Liikelaitos, 2009)

Kuva 3: Träskändan kartanon puistoalue (Kuva: Anu Kyröläinen 2009)

Aurora Karamzin palkkasi Pietarista puutarha-alan huippunimiä suunnittelemaan Träskändan puistoa, mutta lopulta C.J. Hjelm laati 1840 uuden muotosuunnitelman, mikä on puistossa edelleen. Aikoinaan puistoon oli Demidovien mailta Niznij – Tagilista Siperiasta tuotu runsaasti havupuita ja pensaita. Träskändan omissa kasvihuoneissa kasvatettiin hyötykasvien lisäksi runsaasti sipuli- ja leikkokukkia. Siellä kasvoivat myös oleanterit, palmut, eukalyptukset ja laakeripuut. Kuninkaantien itäpuolelle perustetulla marja- ja hedelmäviljelyalueella kasvatettiin

omenoita, luumuja, päärynöitä, kirsikoita ja erilaisia herukoita ja karviaisia. Erilaisia lajikkeita hedelmä- ja marjatarhassa oli yhteensä 280 ja vihannestarhassa 42. (*Norrback, Märtha 2006. Aristokraattisen kulttuurin näyttämöllä. Espoon kaupunginmuseon julkaisu Aurora Karamzin-aristokratian elämää. Keuruu: Otava, 70.*) Kartanon mailla tehtiin siis aikoinaan hyvin merkittävää viljelystyötä ja ansaitusti Aurora itse kutsuttiin puutarhajärjestö Finska Trädgårdsodlingssällskapetin kunniajäseneksi (Tarsalainen, Anne 2010. Aurora Karamzinin muisto elää Träskändan kartanopuistossa. Meidän Suomi, syksy 2010, 88.)

Suosittuna ulkoilualueena toimiva kartanopuisto ja sen rakennukset on luokiteltu valtakunnallisesti merkittäviksi kulttuurihistorialliseksi ympäristöksi (ns. VAT kohde).

Kartanoalue on lailla suojeltu luonnonsuojelualue ja puiston keskeiset osat ovat lisäksi lailla rauhoitettua muinaismuistoaluetta. (Espoon kaupunki, Tilakeskus-Liikelaitos 2009)

Kuva 4: Träskändan kartanon puistoalue (Kuva: Anu Kyröläinen 2009)

Alueella ei ole voimassa asemakaavaa. Nykyisin päärakennus on tyhjillään. Espoon kaupungilla on kuitenkin tavoitteena löytää hyvin säilyneelle rakennukselle sen arvolle sopivaa käyttöä.

(Espoon kaupunki, Tilakeskus-Liikelaitos)

3.1 Rakennuksen kunto

Rakennusta on pidetty vuosikorjauksin kohtuullisen hyvässä kunnossa. Rakennuksesta on laadittu kuntokartoitus vuonna 1997. Tiedossa ei ole vakavia vaurioita, mutta eri-ikäiset rakennusosat edellyttävät huolto- ja korjaustoimenpiteitä ja osittain myös uusimista. Rakennuksessa ei ole tehty kokonaisvaltaista peruskorjausta. Suurimpia yksittäisiä kunnostustöitä ovat olleet ikkunoiden ja ovien uusiminen vuonna 1981, ulkoterassin ja parvekkeen kunnostus 1994 sekä tiilikatteen uusiminen vuonna 1997. Julkisivujen rappauksia on korjattu useaan otteeseen. Rakennuksen sisäpuoliset puuosat on pidetty kunnossa. Salaojitus on kunnossa. Aula- ja salitiloissa on arvokkaita entisöitäviä pintamateriaaleja ja rakennusosia. (Espoon kaupunki, Tilakeskus-Liikelaitos 2009)

Laajuustiedot: Bruttoala n. 1650 m² , Huoneistoala n. 1250 m² , Hyötyala n. 740 m²

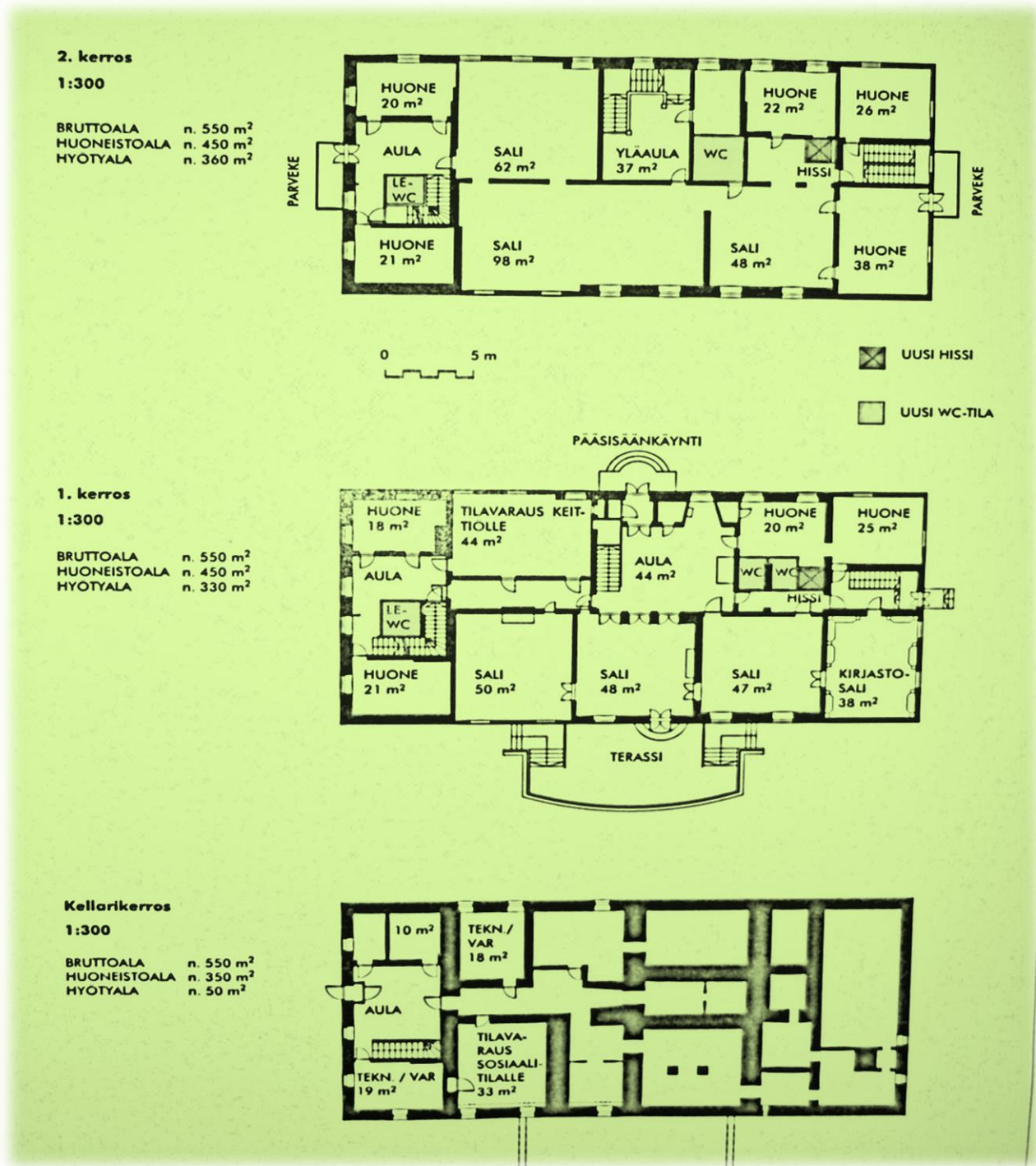
Kuva: 5 Träskändan kartano, näkymä kartanon ollessa vanhainkotikäytössä (Espoon kaupunginmuseo)

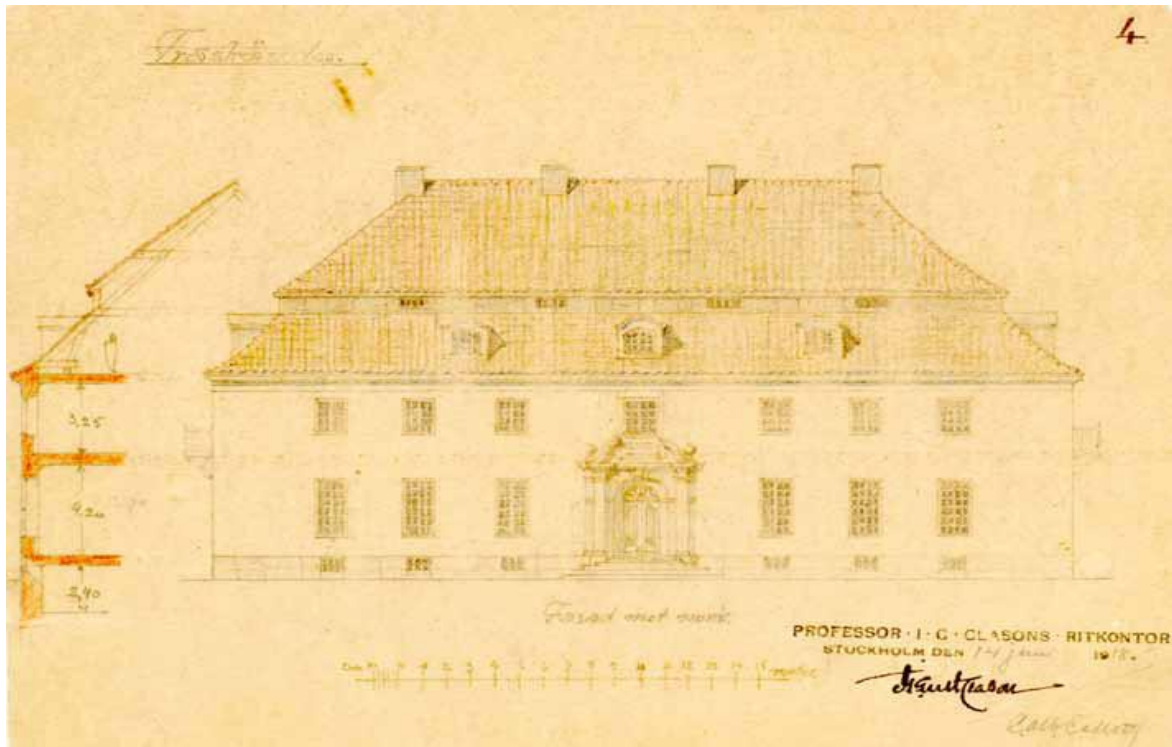
Kuva: 6 Träskändan kartano, näkymä kartanon ollessa vanhainkotikäytössä (Espoon kaupunginmuseo)

Kuva: 7 Träskändan kartano, näkymä kartanon ollessa vanhainkotikäytössä (Espoon kaupunginmuseo)

Kuva 8: Kartanon pohjapiirros. (Espoon kaupunki, Tilakeskus- Liikelaitos 2009)

Kuva 9: Träskändan kartanon julkisivu pohjoiseen, I.G.Clasonin suunnitelma vuodelta 1918 (Museovirasto)

Kuva 10: Träskändan kartanon julkisivu pohjoiseen (Kuva: Anu Kyröläinen 2009)

3.2 Aurora Karamzin

Träskändan kartanon kuuluisin omistaja oli Aurora Karamzin (1808-1902). Aurora Karamzin oli aikansa yhteiskunnallinen vaikuttaja, sosiaali- ja diakoniatyön uranuurtaja ja naissivistuksen ja taiteen tukija. Hän oli ylhäistä sukua ja näkyvä seurapiirikaunotar ja kosmopoliitti. Hän oli kuulu kauneudestaan ja rikkaudestaan. Hän oli nuoruudessaan Venäjän keisarinna hovineito sekä Helsingin ja Pietarin juhlittu tähti. Auroran kiinnostus uskonasioihin syveni elämän varrella. Hänestä tuli suurlahjoittaja ja lämminsydäminen hyväntekijä, joka muistetaan muun muassa Helsingin Diakonissalaitoksen perustajana ja ylläpitäjänä. (*Långvik-Huomo, Marianne 2006. Hyväntekeväisyys – velvollisuus ja elämäntehtävä. Espoon kaupunginmuseon julkaisu Aurora Karamzin- aristokratian elämää. Keuruu: Otava, 157-159.*)

Kuva 11: J. Perignon, Aurora Karamzinin muotokuva, 1853

Eva Aurora Charlotta Karamzin (os. Stjernvall , myöhemmin myös Demidov) syntyi 3. elokuuta 1808 Porissa. Hänen isänsä oli everstiluutnantti Carl Johan Stjernvall ja äiti Eva Gustava von

Willebrand, Turun ja Porin läänin maaherran tytär. Isän kuoltua vuonna 1815 valtioneuvos Carl Johan Walleenista tuli seuraavana vuonna Auroran isäpuoli. *(Paaskoski, Jyrki 2006. Aurora Karamzinin vuosisata. Espoon kaupunginmuseon julkaisu Aurora Karamzin- aristokratian elämää. Keuruu: Otava, 15.)*

Vuonna 1835 Aurora lähti Pietariin Venäjän keisarinna hovineidiksi. *(Tillander-Godenhjelm, Ulla 2006. Kunniamerkkejä ja koruja. Espoon kaupunginmuseon julkaisu Aurora Karamzin- aristokratian elämää. Keuruu: Otava, 85.)* Aurora Karamzin avioitui venäläisen liikemiehen ja miljonäärin Paul Demidovin kanssa vuonna 1836. Aurora Karamzin sai haltuunsa valtavan omaisuuden perittyään miehensä, joka menehtyi vuonna 1840. Parilla oli vuonna 1839 syntynyt poika Paul. Myöhemmin Aurora Karamzin avioitui vuonna 1846 eversti Andrei Karamzinin kanssa, mutta jäi tästäkin liitosta leskeksi miehen kaaduttua Krimin sodassa vuonna 1854. Sen jälkeen hän keskittyi elämässään hyväntekeväisyyteen. *(Långvik-Huomo, Marianne 2006. Hyväntekeväisyys – velvollisuus ja elämäntehtävä. Espoon kaupunginmuseon julkaisu Aurora Karamzin- aristokratian elämää. Keuruu: Otava, 155-180.)*

Aurora Karamzin osti Träskändan kartanon isäpuoleltaan Carl Johan Walleenilta vuonna 1840. Träskändan kartano oli ollut Auroralle rakas kesänvietto paikka lapsuudestaan saakka. Aurora kehitti kartanoa ja kartanon puutarhaa ahkerasti. Auroralle olivat kovia iskuja Träskändan kartanon palo vuonna 1888 ja rajumyrskyn aiheuttamat tuhot puistolle vuonna 1890. Tulipalossa kartano tuhoutui täysin. Hän itse pelastui tulipalosta kuin ihmeen kaupalla. Tulipalossa tuhoutui arvokas irtaimisto miltei täydellisesti. Rembrandtin ja Corot`n tauluja, keisarinna Aleksandran, Nikolai I:n puolison marmorinen rintakuva, koko hänen nuoruuden aikainen kirjeenvaihtonsa ja monta muuta kallisarvoista ja korvaamatonta esinettä ja muistoa joutui liekkien saaliiksi. Ainoastaan joitakin pikkuesineitä ja Auroran jalokivilipas, josta jo kuitenkin muutaman vuoden ajan oli puuttunut kuuluisa, Paul Demidovilta lahjaksi saatu kuuluisa ranskan kruununjalokivi, le Grand Sancy timantti pelastettiin. *(Tillander-Godenhjelm, Ulla 2006. Kunniamerkkejä ja koruja. Espoon kaupunginmuseon julkaisu Aurora Karamzin- aristokratian elämää. Keuruu: Otava, 85.)* Myrsky kaatoi mennessään joen koko eteläpuoleisen osan puistoa. Hävitys oli valtava. *(Björkman, Sten 2006. Träskändan kartano ja puisto. Espoon kaupunginmuseon julkaisu Aurora Karamzin- aristokratian elämää. Keuruu: Otava, 126-127.)*

Järvenperässä hän ei enää pystynyt elämään. Hän vietti viimeiset vuotensa Helsingissä, Hakasalmen huvilassa. Hakasalmen omisti hänen isäpuolensa Carl Johan Walleen. Walleen oli

rakennuttanut Hakasalmen huvilan asunnokseen vuosina 1843 – 1845. Tämän kuoltua Aurora lunasti kartanon itselleen ja asui kartanossa kuolemaansa saakka vuonna 1902. Aurorasta tuli vanhenemisensa myötä varsin uskonnollinen. Hän suuntasi tarmonsä hyväntekeväisyyteen. Aurora perusti kouluja ja sairaaloita sekä auttoi yksittäisiä avuntarvitsijoita. Hän suhtautui hyvin valistushenkisesti alustalaisiinsa ja muihin espoolaisiin. Hänen puistonsa Träskändassa oli aina avoinna paikkakuntalaisille ja kauempaakin tulleille. Toisinaan puisto toimi myös julkisena näyttämönä. Puiston avoimuus päättyi, kun tohtori Törngren tuli Träskändan omistajaksi. Hän oli myös suuri taiteen ystävä ja tukija. Hän perusti myös Helsinkiin Diakonissalaitoksen vuonna 1867, jossa koulutettiin köyhiä tyttöjä sairaanhoitajiksi. Träskändaan hän perusti vanhainkodin sekä koulun työntekijöidensä lapsille. Aurora Karamzin kuoli 13.5.1902. Hänen hautansa on Helsingissä Hietaniemen hautausmaalla. (*Långvik-Huomo, Marianne 2006. Hyväntekeväisyys – velvollisuus ja elämäntehtävä. Espoon kaupunginmuseon julkaisu Aurora Karamzin- aristokratian elämää. Keuruu: Otava, 173-175.*)

3.3 Espoon perinneyhdistys Aurora ry:n suhde Träskändaan

Espoon perinneyhdistys Aurora ry:n tarkoituksena on edistää, ylläpitää ja vaalia perinne- ja kotiseututyötä Espoossa. Yhdistys on sitoutumaton ja kaikille avoin kansalaisjärjestö. Yhdistys edistää tavoitteidensa toteutumista yhteistyössä muiden järjestöjen kanssa mm. keräämällä ja tallentamalla Espooseen liittyvää kotiseutuaineistoa ja perinnetietoa, julkaisemalla artikkeleita, kirjoja ja muita julkaisuja sekä järjestämällä seminaareja, esitelmä- ja koulutustilaisuuksia ja näyttelyitä. (*Espoon perinneyhdistys Aurora ry 2000-2010, Aapo Kirvesniemi ja Jorma Vehmaskoski, 2010, 28-40.*)

Espoon perinneyhdistys on ottanut nimensä Aurora Karamzinia kunnioittaen. Aurora Karamzin ja Träskändan kartano ovat kulkeneet yhdistyksen toiminnassa tiiviisti mukana alusta asti. Järjestettiin perustamispäivän yhteydessä vuonna 2000 heti Aurora Karamzin – seminaari (*Espoon perinneyhdistys Aurora ry 2000-2010, Aapo Kirvesniemi ja Jorma Vehmaskoski, 2010, 42-44.*) Espoon perinneyhdistys Aurora ry:n 10-vuotisjuhlaseminaarissa 23.5.2010 puolestaan käsiteltiin Träskändan kartanon ja Espoon muiden kulttuuriperintökohteiden historiaa ja tulevaisuutta (espoonaurora.net). Seminaariin osallistui noin 80 henkilöä. Seminaarissa esiteltiin espoolaisia kulttuuriperintökohteita ja valtakunnallisia hankkeita kulttuuriperinnön vaalimiseksi. JOY 2010 -kampanjassa pyritään nostamaan kulttuuriympäristön arvostusta luonnonympäristön veroiselle tasolle. Euroopan rakennusperintöpäivien teemana oli vuonna 2010 Rakennettu maisema. Seminaarin kohteena ollut Träskändan kartano on Espoon ensimmäisiä luonnonsuojelualueita ja kartano sisältyy Museoviraston laatimaan valtakunnallisesti merkittävien

kulttuuriympäristöjen luetteloon. Seminaarissa kuultiin Träskändan kartanon historiasta ja Aurora Karamzinin vaiheista. Kartanolla on ollut keskeinen merkitys Espoon koululaitoksen ja vanhustenhuollon kehittämisessä. Yhdistyksen jäsenten yhteisenä toiveena on, että Träskändan vuosisatojen aikaista arvokasta kulttuuriympäristöä ja yhteiskunnallista merkitystä arvostetaan alueen ja rakennusten kunnostuksesta ja tulevasta käytöstä päätettäessä. Puheenvuoroissaan keskustelijat olivat yksimielisiä siitä, että Träskändan kartanoa ei pidä myydä yksityiseen omistukseen, vaan alue on pidettävä asukkaille avoimena tulevaisuudessakin. Päärakennuksen kohtalo jäi avoimeksi, koska näyttää ilmeiseltä, että kaupungilla ei ole mahdollisuuksia kunnostaa ja ylläpitää rakennusta ilman ulkoista kumppania.

Tekninen lautakunta teetti vuonna 2008 Träskändan kartanopuiston hoito- ja käyttösuunnitelman, jonka mukaisesti puistoaluetta nykyisin hoidetaan ja parannetaan. Seminaarissa oltiin huolissaan siitä, millainen Espoo säilytetään tuleville polville. Taloudelliset tekijät saavat liikaa painoa päätöksenteossa. Espoon kartanoita on kunnostettu, mutta vain harvat ovat kuntalaisten käytettävissä. Yhdistyksen toiveena seminaarissa oli, että Träskändan kartanolle pitäisi löytää sellaista käyttöä, että se on avoinna asukkaille. Seminaariyleisö ei lämmennyt kartanon kunnostukselle yritystoiminnan käyttöön. Tilan tarjoaminen perinneyhdistyksen ja muun asukastoiminnan käyttöön sai runsaasti kannatusta.

3.4 Espoon kaupunki, Tilakeskus - Liikelaitos

Tilakeskus-liikelaitoksen tehtävänä on Espoon kaupungin strateginen kiinteistöjohtaminen, rakennettujen kiinteistöjen omistaminen, ylläpito, luovuttaminen, vuokraaminen sekä hankkiminen, rakennuttaminen ja purkaminen. Tilakeskus-liikelaitos myös vastaa kiinteistövarallisuuden tarkoituksenmukaisesta käytöstä sekä arvon ja käytettävyyden säilyttämisestä elinkaari- ja yhteiskuntavastuullisesti. Tilakeskus-liikelaitos huolehtii omistaja- ja tilaajatehtävien edellyttämän tieto- ja taitovarannon ylläpidosta ja kehittämisestä.

Espoon kaupunki teetti vuonna 2009 selvityksen Träskändan kartanosta. Selvityksen perusteella Tilakeskuksen edustajat toivoisivat Träskändan kartanolle löytyvän kumppani, jonka kanssa sille saadaan uutta käyttöä. Rakennukseen voi luontevimmin sijoittaa kokoontumistiloja, ravintola- tai kahvilatoimintaa, neuvottelu- ja edustustiloja, juhlatiloja tai näyttelytiloja. Lisäksi rakennuksessa voisi olla työhuoneita ja joitakin majoitushuoneita. Kartanon sisätiloissa arvokkainta on sisääntuloaula. Muutoin sisätiloissa ei juuri ole alkuperäisessä kunnossa olevia tiloja, jolloin niiden

muuntaminen uuteen käyttöön on helpompaa. Päätilojen osalta on tavoitteena säilyttää tai palauttaa rakennuksen alkuperäinen tilajako. Kellarikerroksessa voi olla sosiaalityötiloja, teknisiä tiloja ja jonkin verran varastotiloja.

Träskändan kartanon korjauskustannusten arvioitiin nousevan 5 – 10 miljoonaan euroon riippuen talon rakenteiden kunnosta, uuden käyttökohteen tarpeista ja puistoalueilla tehtävien töiden määrästä. Hankkeelle olisi mahdollista hakea opetusministeriön ja Museoviraston tukea. Suojeluvaatimukset on otettava huomioon korjausten suunnittelussa ja toteutuksessa.

4 Träskändan kartanosta autenttisen historiallisen elämyksen tuottava vierailukokemus?

Opinnäytetyöni tarkoituksena on selvittää, miten Träskändan kartanossa voisi muodostua autenttisen historiallisen elämyksen tuottava vierailukokemus. Ennako-oletukseni on, että kartanosta kannattaisi tehdä kulttuurihistoriallinen palveleva museo, ja siksi haluan kartoittaa kartanoa koskevat muutostarpeet. Lisäksi pyrin selvittämään, minkälaiset palvelut ja teemat voivat lisätä historiallisen elämyksen syntyä. Keskeiseksi kysymykseksi nousee siis fyysisten puitteiden muutostarpeet sekä mahdollisuudet palvelujen tarjonnassa. Koska tällä hetkellä kartanossa ei ole toimintaa eikä palveluja, mahdollisuudet tulevaisuudessa ovat monet. Matkailutuotteesta eli tässä tapauksessa kartanosta vierailukokemuksena, voidaan erottaa ydin, varsinainen tuote sekä laajennettu tuote (Kottler,1999,276.). Selvitän, minkälaisen konkreettisen tason ja laajennetun tason osatekijät edistäisivät autenttisen historiallisen elämyksen toteutumista. Pyrin tuottamaan realistisia kehittämissuhteita Espoon kaupungille 1800-luvun kartanon säilyttämiseksi historiallisessa viitekehyksessä.

5 Tapaustutkimus menetelmänä

Tapaustutkimus (case study) soveltuu hyvin kehittämistyön lähestymistavaksi, kun tehtävänä on tuottaa kehittämissuhteita ja -ideoita. Tapaustutkimus tuottaa tietoa nykyajassa tapahtuvasta ilmiöstä sen todellisessa tilanteessa ja hyvinkin realistisessa toimintaympäristössä. Pyrkimyksenä on tuottaa syvällistä ja yksityiskohtaista tietoa tutkittavasta tapauksesta tai kohteesta. Kehittämisen kohteesta kiinnostuneella on usein ilmiöstä aiempaa tietoa, mikä mahdollistaa hyvin

alustavan kehittämistehtävän määrittelyn. Tapaustutkimuksen tyypillinen piirre on, että käyttämällä monenlaisia menetelmiä, saadaan aikaan syvälinen, monipuolinen ja kokonaisvaltainen kuva tutkittavasta tapauksesta tai kohteesta. Tapaustutkimusta on mahdollisuus tehdä niin määrällisin kuin laadullisin menetelmin tai niitä yhdistäen. (Ojasalo, Moilanen ja Ritalahti, 2009, 55.) Sovelsin tapaustutkimuksen metodia tässä selvityksessä niin, että valistin ensin kiinnostavimman tapauksen eli Träskändan kartanon. Omalla hiljaisella tiedolla ja pitkäaikaisella harrastuneisuudellani on merkittävä rooli selvityksen toteutuksessa. En siis ole missään vaiheessa pyrkinyt tieteelliseen objektiivisuuteen.

5.1 Benchmarking

Tapaustutkimukseen soveltuu menetelmäksi hyvin myös muun muassa Benchmarking (esikuva-arviointi). Benchmarkingissa vertaillaan omaa kehittämisen kohdetta sekä kohteeseen liittyviä muita kehitystyön kannalta merkittäviä asioita muihin vastaaviin. Benchmarking on menetelmä, minkä perustana on kiinnostus siihen, miten toiset toimivat ja menestyvät. Tavoitteena on löytää vertailun pohjalta kehittämiseen tähtäviä tavoitteita ja kehitysideoita. Tietoa parhaista käytännöistä voidaan hakea erilaisista julkaisuista kuten artikkeleista, kirjoista ja internetistä. (Ojasalo, Moilanen ja Ritalahti, 2009, 43.)

Kartanoiden kunnostukseen liittyen haluan tuoda esimerkkeinä esille kaksi onnistunutta kartanon kunnostustyötä. Kyseessä ovat Vuojoen kartano, jonka kunnostustyöstä löytyi myös hienosti toteutettu kirja. Toinen esimerkkikartanoni on Bastvikin kartano. Kävin mielenkiinnosta läpi myös yleisesti kartanoiden palvelutarjontaa ympäri Suomea sijaitsevilla kartanoilla. Kartoitin osin myös kartanoiden toimintamuotoja ja rahoitusta. Säätiötoiminta näytti olevan yleinen toimintatapa kartanoiden hallinnosta puhuttaessa ja varteenotettava toimintamuoto myös Träskändan kartanoa ajatellen.

5.2 Dokumenttianalyysi

Dokumenttianalyysiä (Analysis of documentary evidence) käytetään yleensä yhdistettynä muihin tiedonkeruumenetelmiin, jolloin sen avulla saadaan lisänäkökulmia kehitettävään asiaan. Tällaisia dokumentteja voivat olla esimerkiksi erilaiset muistiot, projektiraportit, pöytäkirjat, tiedotteet, www-sivut ja selvitykset, joita itse käytin tämän oman opinnäytteeni puitteissa. (Ojasalo, Moilanen ja Ritalahti, 2009, 43.)

Dokumentteina kävin läpi kirjallisuutta ym. materiaalia koskien kartanohistoriaa, sisustusta ja tyyliä sekä tapakulttuuria. Näiden pohjalta kokosin myös ehdotuslistaa mahdollisista projekti-ehdotuksista koskien kartanokulttuuria ja – historiaa. Kuulun Espoon perinneyhdistys Aurora ry:n ja tässä dokumenttiosuudessa haluan tuoda esille myös yhdistyksen kokouksessa mietittyjä asioita Träskändan kartanosta. Erittäin tärkeä taho työni suhteen on myös Tilakeskus-Liikelaitos. Tältä taholta olen saanut paljon taustamateriaalia kartanon historiasta ja nykykunnosta. Olen kerännyt dokumentit yhteen kansioon ja linkkilistaksi tietokoneelle, ja olen etsinyt niistä tutkimuskysymysteni mukaisia seikkoja systemaattisesti analyysirunkoa hyväksikäyttäen.

Dokumenttianalyysin apuna käytin seuraavaa runkoa:

1. 1800-luvun kartanoelämyksen osatekijät
2. Autenttisen historiaelämykseen liittyvät teemat
3. Autenttisen historiaelämykseen liittyvät palvelut

Tarkastellut dokumentit (sisältää nettisivuja, muistioita ja lehtiartikkeleita):

<http://www.muuka.com> (Manor Haouses, Suomalaiset kartanot)

<http://www.hofburg-wien.at> (Sisi Museum)

<http://www.waldemarsudde.se/> (Prins Eugens Waldemarsudde)

Aurora Karamzinin muisto elää Träskändan kartanopuistossa (Meidän Suomi, syksy 2010)

Kartanoiden kaupunki (Kaupunki & ympäristö, 18.1.2012)

Håkansbölen kartanon kohtalo on kirkastumassa (Helsingin Sanomat, 27.12.2011)

Sipoo pistää kartanon rahoiksi (Helsingin Sanomat, 25.2.2011)

Arvotalot rapistuvat silmissä (Helsingin Sanomat, 9.1.2011)

Mahtimies loi monumentin (Helsingin Sanomat, 24.10.2010)

Kulttuuri ryydittää kartanon kesää (Helsingin Sanomat, 9.7.2011)

Helsinki voisi ottaa oppia Ranskasta (25.1.2012)

Vadelmakyrsiä ja tappioleipiä (Helsingin Sanomat, 2.6.2011)

Träskändan kartano, Rakennushistoriallinen selvitys (Espoon kaupunki, Tilakeskus-Liikelaitos,2009)

Olen ollut kartanoista ja kartanokulttuurista kiinnostunut jo hyvin pitkään. Kiinnostukseni on alkanut jo vuosia sitten ja vuosien varrella minulla on ollut tapana kerätä talteen eteenkin lehdissä olleita mielenkiintoisia ja ajankohtaisia kartanoita käsitteleviä lehtiartikkeleita. Mukavasti tämänkin työni puitteissa sain käydä niitä läpi ja tullen sitten valituksi joukosta eteenkin niitä viimeisimpiä lehtiartikkeleita tarkempaan käsittelyyn ja mahdollisesti tämän työni osaksi.

6 Kartanokulttuurin muodot ja historiallisen elämyksen osatekijät

Kartanoa voi kuvailla seuraavasti: mahtava puinen päärakennus mäen päällä, paljon ulkorakennuksia symmetrisesti päärakennuksen ympärillä sekä satoja hehtaareja maata. Kartano on voi olla myös isohko tila, joka on säilynyt säätyläisten omistuksessa. Säätyläisyys on peruja sääty-yhteiskunnasta 1200–1600/1700-luvulta, joka jakoi ihmiset neljään ryhmään: aatelisto, papisto, porvaristo ja talonpojat. Yläluokkaan kuuluneet esimerkiksi virkamiehet ja upseerit omistivat siis kartanoita. Vuonna 1870 näitä kartanon-omistajaluokkia oli 1,5 % väestöstä eli 1 800 000. (www03.edu.fi/oppimateriaalit/kartanoelamaa_suomessa)

Espoon ensimmäisiä herraskartanoita olivat vanhat rälssitilat, kuten Espoonkartano. 1700- ja 1800-luvuilla Helsingin ympäristöön muuttaneet säätyläiset hankkivat itselleen runsaasti maata. Espoossa kartanoita ja suurtiloja oli useita kymmeniä. Tunnetuimpia olivat Espoonkartanon lisäksi Träskända, Alberga, Otnäs ja Kilo.

Kartanon päärakennuksessa asuivat kartanon *isäntä* eli *herra (patruuna)* ja *rouva* perheineen. Rouvan apuna toimi kartanon *emännöitsijä: taloudenhoitaja* eli *mamselli*, jonka alaisena työskentelivät muun muassa *lastenhoitaja ja palvelijatar*. Sisällä työskenteleviä rouvan apulaisia kutsuttiin myös sisäpalvelijoiiksi. Kartanon herran tärkein apulainen oli tilanhoitaja eli vouti (pehtoori), jonka alaisena taas työskenteli renkivouti. Renkivoudin alaisina olivat esimerkiksi Renkivoudin alaisina olivat esimerkiksi torpparit (*torpparien rengit, piiat ja muonamiehet*), ulkopalvelijat (*navettapiika, rengit, piiat, muonarengit, muonatorpparit, paimen*) ja erityistyöntekijät (*metsänvartija, kalastaja, juustomeijeriläiset, viinamestari, kartanokäsityöläiset*). Itse kartanossa asuivat ainoastaan kartanon herra ja rouva ja muutamia arvostettuja sisäpalvelijoita - loput työntekijät asuivat omissa torpissaan ja muissa ulkorakennuksissa.

1800-luku oli herraskartanoiden kukoistusaikaa – miesten ei tarvinnut olla silloin sodissa ja kartanoissa saatettiin keskittyä aineelliseen ja henkiseen kulttuuriin ja sen kehittämiseen. Kartanoiden ja pappiloiden kautta levisivät niin seuraelämän tavat, muodit, uudet ruokalajit ja leivonnaiset kuin maanviljelystaidotkin. (www03.edu.fi/oppimateriaalit/kartanoelamaa_suomessa)

Kartanoilla on ollut merkittävä rooli suomalaisen elämäntavan ja kotikulttuurin muokkautumisessa. Nopeasti muuttuvassa yhteiskunnassa on tärkeää tuntea omaa kulttuuriaan ja sen lähtökohtia. Yllättävän monen kotikulttuuriin kuuluvan asian juuret yltävät 1800-luvun kartanoiden aikaan.

6.1 Sisustus ja tyyli kartanoissa 1800 – luvun Suomessa

Ani harvassa kartanossa ovat huoneet säilyneet rakentamisaikaisessa asussaan. Kaikki ajan maalaustaide ja valokuvatallenteet ovatkin korvaamattomia kulttuurihistorian dokumentteja. Ne osoittavat, kuinka kartanot olivat edelläkävijöitä uusien sisustusmuotien ja uutuuksien omaksumisessa (Lounatvuori ja Dölle, 2008, 36.)

1800-luvun alussa Suomessa vaikutti vahvasti kustavilainen tyyli, joka tuli meille Ruotsista. Se levisi aatelisten välityksellä heidän kartanoihinsa ja myös ruotsalaisten puuseppämestareiden tekemien huonekalujen kautta. Tyyli kotiutui kartanoiden, pappiloiden ja porvariskotien lisäksi maataloihin jääden vallitsevaksi pitkälle 1800-luvulle. Kustavilaisen tyylin tunnusmerkkejä ovat yksinkertainen selkeys, suoralinjaisuus ja keveys sekä muodon ja mittasuhteiden harmonia. Ornamentiikka on hillittyä ja valikoivaa. Väreistä yleisin oli helmenharmaa, mutta pastellisävyisiä roosaa, sinistä ja vihreää käytettiin myös. Kalusteista olivat suosittuja mm. hoikkajalkaiset kirjoituslipastot ja pinnasohvat, mutta yleisin kustavilainen kansanhuonekalu oli meillä pinnaselustainen talonpoikaistuoli. Sen alaspäin kapenevia suoria jalkoja tukee alhaalla H-ristikko. Kookas, kaksiovinen vaatekaappi kehittyi kustavilaisella ajalla. Myös suomalainen ryijy saavutti vankan aseman korkealaatuisena taidetekstiilinä. 1800-luvun alkupuolella yleistyneet paperitapetit olivat vaivaton, joskaan ei vailla kustannuksia oleva tapa uusien huoneen kokonaisilme vaikkapa hääjuhlien tai isännän syntymäpäivän kunniaksi. Valtaosassa kartanoita elettiin vielä 1910-luvulla edellisen vuosisadan lopulla sisustetuissa tummasävyisissä huoneissa, joiden väri- ja muotorikkautta koristeelliset uunit, runsaat verhot ja matot, runsaat huonekasvit ja raskaat huonekalut lisäsivät.

Suomalaisessa arkkitehtuurissa ja esinemuotoilussa näkyi itäisen keisariempireen rinnalla selvä läntinen vaikutus. Ruotsi säilyi tyylihistoriallisena suunnannäyttäjänä, vaikka Suomi liitettiin osaksi Venäjää. Ruotsissa empireä sanotaan Kaarle Juhanan tyyliksi vuosina 1818 -1857 hallinneen Kaarle XIV Juhanan mukaan. Ominaista tälle tyylille oli pehmeämpi ja vaatimattomampi muotoilu, josta puuttui raskas seremoniallinen edustavuus. Samanlainen yhtenäiskulttuuri on nähtävissä puistojen ja puutarhojen sommittelussa. vanhat muotopuutarhat oli muokattu uuden vapaamuotoisuutta ja suuria asetelmia ja sommitelmia ihannoivan muodin mukaan. Verannalta avautuva lähimaisema oli täytetty monimuotoisilla kukka-asetelmilla. Mutkittavat käytävät johtivat rantaan tai loitommalla oleviin maisemapuistoihin, joiden tutut koivu- ja mäntymetsämaisemat ja luonnonmukaisuus ovat rauhoittava vastakohta pihapuistojen asetelmallisuudelle.

Onneksi nykyisin ymmärretään, että vanhan talon charmi on ajan jättämässä kerroksellisuudessa ja patinoituneissa pinnoissa. Korjaus pyritään toteuttamaan hellävaraisesti ja rakenteita säästään. Myös arkkitehtuurin paikallisia piirteitä osataan arvostaa. Aivan kuten antiikkiesineellä, on rakennuksellakin antiikkiarvonsa. Se häviää, mikäli pintakäsittelyt ja kiinteä sisustus tuhotaan esimerkiksi piittaamattoman modernisoimisen yhteydessä.

6.2 Tapakulttuuri kartanoissa 1800 – luvun Suomessa

Kartanoissa päästiin kokeilemaan uusia nautintoaineita, ylellisiä kankaita ja materiaaleja. Posliiniasiastot, lasit ja aterimet komeilivat ennen muita säätyläisten damastiliinoin peitetyissä pöydissä ja hedelmät ja mausteet toivat uutta aromia herkkuihin. Uutuuksia olivat esimerkiksi sokeri, savustettu metvursti ja parmesaanijuusto. Myös suklaakonvehdeilla ja jäätelöllä herkuteltiin. Mausteista sahrami, kaneli, vanilja, anis, pippuri, inkivääri, manteli, muskottikukka, kardemumma, siirappi, laakerinlehti, valkosipuli, kuivatut rusinat, viikunat, luumut, korintit, sitruunat ja appelsiinit. Kaakaojuomaa alettiin tehdä kaakaojauheesta 1830-luvulla. Kahvista säätyläiset nauttivat jo 1700-luvulla. (www03.edu.fi/oppimateriaalit/kartanoelamaa_suomessa)

Koska kartanon isäntäväen ei tarvinnut raataa pellolla, saatettiin keskittyä kulttuurin kehittämiseen. Kartanoiden salit kalustettiin seuraelämän tarpeet huomioiden: tuoleja piti olla kaksi ja puoli tusinaa ja salissa saattoi olla myös sylkykoppi. Säätyläisseurapiirit kokoontuivat vapaa-ajalla herraskartanoissa ja samalla kehiteltiin uusia tapoja viettää seuraelämää: näytteleminen, tanssiminen, soittaminen, laulaminen, korttipeli ja syntymä- ja nimipäivien viettäminen tulivat yleisiksi vapaa-ajan viettotavoiksi. Säätyelämään kuuluivat joulunaikaiset tanssiaiset, rekiajelu ja kirkkokahvit pappilassa. Kartanoiden ateriointitavat muistuttavat meidän tapojamme, sillä arkena kartanoissa aterioitiin vaatimattomasti ja juhlana ja pyhinä pöydässä oli uutuuksia. Kartanon juhla-ateria alkoi viinapöydästä, jossa oli tarjolla erilaisia maustettuja viinoja. Alkupalat syötiin seisaallaan ja tämän jälkeen käytiin pitopöytään. Tarjolla saattoi olla esimerkiksi rosollin tapaista salaattia eli juressalaattia, jossa ei ollut perunaa mutta siinä oli silliä. Toisena salaattina oli perunasalaatti, jossa oli lisäksi kinkkua. Lihasta valmistettiin *paisteja*, *aladobia*, *sylttyjä* tai tarjolla oli *keitettyä kieltä*. Pääruoan lisäkkeenä tarjottiin *keitettyjä perunoita* ja *kastiketta*.

Ruokapöytä oli käyttäytymisen koetinkivi - tiukkoja etikettisääntöjä korostava ruokakulttuuri levisi 1800-luvun kuluessa. Monet säännöistä ovat päteviä nykyäänkin - eriskummalliselta sen sijaan tuntuu sääntö, jonka mukaan kokonaista voileipää ei saanut purra vaan se piti voidella, leikata

paloiksi ja syödä haarukalla. Tai mitä mieltä olet siitä, että kalaa tai sokeriherneen palkoja tuli syödä pelkällä haarukalla. Seuraavia nykyään tuttuja etikettisääntöjä noudatettiin siis jo kaksisataa vuotta sitten suomalaisissa kartanoissa: Älä laita veistä suuhun, älä sekoita eri ruokalajeja lautasella yhdeksi pöperöksi, älä syö kastikkeen loppua lautaselta leivän avulla ja älä hörpi liemiruokaa kovaäänisesti lusikan laidasta. (www03.edu.fi/oppimateriaalit)

6.3 Parhaat käytännöt muista kartanoista

Träskändan kartanon restaurointi- ja kunnostustöitä suunniteltaessa haluan tuoda esille Vuojoen ja Bastvikin kartanoiden muutostyöt, missä kartanot ovat onnistuneesti kunnostettu kulttuurikäyttöön. Molemmissa kartanoissa tavoitellaan autenttisen historiallisen kokemuksen tuottamista yleisöille. Molemmissa on myös tätä päämäärää tukevia oheispalveluja. Tässä luvussa tuon myös esille sitä monipuolista palvelujen kirjoa, mikä historiallisissa kartanoissa on mahdollista toteuttaa. Siksi esittelen myös muiden suomalaisten kartanojen palveluja.

6.3.1 Vuojoen kartano

Vuojoen kartano sijaitsee Eurajoen kunnassa Eurajoen rannalla. Kartano oli aikoinaan Satakunnan suurimpia maatiloja. Se on perustettu vuonna 1626 ja sen ensimmäinen isäntä oli Gottfrid von Falkenberg, joka myöhemmin sai Laitilasta Paltilan kartanon.

Empireytyylinen päärakennus on Suomen kartanoarkkitehtuurin upeimpia luomuksia. Sen on piirtänyt Carl Ludvig Engel vuonna 1836. Kapteeni Lars Magnus Björkenheim rakennutti kartanolinnan silloin kodikseen. Eri omistajilla oltuaan kartano siirtyi Eurajoen kunnalle vuonna 1933 ja toimi sen jälkeen vuosina 1936–2003 kunnallisena vanhainkotina. Haluan esimerkkinä tuoda esille Vuojoen kartanon. Yhtäläisyyksiä Träskändan kartanon kanssa löytyy paljon. Molemmat kartanot ovat 1800 – luvun kartanoita, jotka kummatkin ovat toimineet kunnallisena vanhainkotina. Vuonna 2005 Vuojoen kartanon päärakennus restauroitiin perusteellisesti. Restauroitu kartano toimii tänä päivänä kokous-, koulutus- ja kulttuurikeskuksena, toimitilana sekä ravintolana.

Kunnostuksen mahdollisti Eurajoen kunnan ja Posiva Oy:n välinen välinen sopimus, ja hankkeeseen saatiin rahoitusta myös EU:n aluekehitysrahastolta, Suomen valtiolta ja Länsi-Suomen lääninhallitukselta.

Lähtökohtana Vuojoen kartanon restauroinnille oli tilanne, missä yksityinen kartano oli muuntunut kunnalliseksi laitosrakennukseksi. Vuojoella oli toiminut Eurajoen kunnan vanhainkoti liki seitsemänkymmentä vuotta eli miltei yhtä kauan kuin kartano oli ollut Björkenheimin suvun hallussa. Vuosituhannen vaihteessa oltiin tilanteessa, jossa vanhainkoti oli saamassa ajanmukaisen uudisrakennuksen Eurajoen keskustaan ja kartano päätetty korjata ja restauroida jälleen uuteen käyttöön. Vastaavia kohtaloita on kokenut moni muukin komea kartano. Esimerkiksi Kernun kartano Virossa sanotaan olevan Engelin työ 1810-luvulta. Rakennus on jalo, mutta huonokuntoinen ja sisältää ankean vanhainkodin tai pikemmin vanhusten psykiatrisen hoitolan. Toinen esimerkki on Saksassa, ruotsalaisten 1700-luvun alussa rakentama, kovia kokenut Griebenowin linna entisen DDR:n alueella Pommerissa, joka myös toimi pitkään vanhainkotina ja jota nyt ollaan muuttamassa matkailu- ja kulttuurikäyttöön. Vuojoella restaurointi oli vain yksi korjaustyön tavoitteista. Rakennus oli samalla tehtävä julkiseksi, saavutettavaksi ja käytettäväksi. Tilanne oli tyypillinen: restaurointi voidaan harvoin toteuttaa yksinomaan rakennuksen ehdoilla. Rakennuksen hyödyntäminen eri tavoin oli edellytys niiden korjauksen rahoitukselle. Tämä teki työstä haasteellista tasapainoilua vaalimisen ja kehittämisen välillä.

Restauroinnintavoitteeksi muodostui alkuperäisen arkkitehtonisen asun palauttaminen niin pitkälti kuin mahdollista. Käytännössä tämä tarkoitti tiettyjen myöhemmin tehtyjen muutosten "peruuttamista". Vuojoella klassinen kartanokokonaisuus oli kuorittavissa esiin ja arkkitehtoninen jäsentely puuttuvilta osilta täydennettävissä. Vanhainkodin aikana rakennetut ylimääräiset väliseinät purettiin, jotta rakennukselle ominainen tilarakenne ja aukotus voitiin palauttaa. Purettujen rakenteiden alta esiin tulleet alkuperäiset osat kuten kattolistat ja puulattiat korjattiin ja täydennettiin. Ikkuna-aukot palautettiin entisiin mittoihinsa, jotta julkisivun jäsentelyn olisi Engelin tarkoittamassa asussa. Restaurointityö perustuu rakennuksen perinpohjaiseen tutkimiseen ja sen ominaispiirteiden ja luonteen tunnistamiseen. Kohteessa tehty havainnointi täydentyy arkistotiedoilla, kirjallisuuslähteillä, vanhoilla valokuvilla ja piirustuksilla.

Vuojoen kartanon suunnittelun ja toteutuksen ohjausta varten perustettiin rakennustoimikunta, johon muun muassa Museovirasto ja Satakuntaliitto osallistuivat Eurajoen kunnan ja Posivan Oy:n lisäksi. Eurajoen kunta oli kartanon omistajana muutostöiden tilaajana Posiva Oy:n roolin ollessa tilojen tuleva päävuokralainen ja käyttäjä. Posiva Oy vastasi kartanotilojen sisustuksesta ja hankkeeseen liittyvänä perustettu Vuojokisäätio kartanolle määriteltyjen yleisten toimintojen suunnittelusta ja käynnistämisestä.

Tärkeänä pidettiin rakennusselvitysten tarkkaa tekemistä sekä kartanon tulevan käytön määrittelyn pitävyyttä. Tulevaa toiminta-ajatusta hiottiin kunnan ja yritysten välisessä työryhmässä kuukausikaupalla. Omille käsityksille haettiin taustatukea myös lukuisista itse teetetyistä selvityksistä sekä kuunneltiin eri asiantuntijatahoja. Lopputuloksena oli yhteisymmärrys siitä, että Vuojoki sopii parhaiten kulttuuri-, matkailu- sekä tutkimus- ja koulutuskäyttöön.

Suunnittelijoiden valinta restaurointikohteeseen oli myös lopputuloksen kannalta ensiarvoisen tärkeä toimenpide. Tiedottamisen merkitys oli myös korostunut Vuojokihankkeen alusta saakka jo yksistään hankkeessa olevien tahojen lukumäärän vuoksi, minkä lisäksi hanke oli herättänyt lähiseudulla runsaasti yleistä kiinnostusta, joka taas on korostanut ajankohtaisen tiedon välittämistä. Jälkikäteen katsottiin, että hankkeelle olisi ollut hyvä kiinnittää ammattitiedottaja alusta alkaen.

Uusi käyttö muutti Vuojoen kartanon yleisölle avoimeksi kulttuuri-, juhla-, kokous- ja koulutustilaksi. Hankkeen rahoittivat Eurajoen kunta, Posiva Oy ja Euroopan Unioni. Kartanon toiminnasta vastaamaan on perustettu Vuojoki säätiö. Päärakennuksen ensimmäiseen kerrokseen sijoittuvat kahvila-ravintola keittiöineen, Vuojoki-näyttely sekä säätiön toimisto. Toinen kerros sisältää juhla- sekä kokoustiloja ja kolmannessa kerroksessa on Posiva Oy:n toimitiloja. Itäisen sivurakennuksen eli itäflyygelin yläkertaan sijoittuu uusi auditorio ja alakertaan monikäyttöinen hallitila. Länsiflyygelissä on kokonaisuutta palvelevia majoitustiloja. Rakennustaiteen seura julkaisi Vuojoen kartanon historiaa ja restaurointi-projektia valottavan kirjan *Vuojoki kartanon restaurointi* vuonna 2006.

Vuojoki -projektista kannattaa ottaa Träskända kartanon projektiin mallia suunnitelmallisuudesta ja asiantuntijuudesta sekä yllättävistäkin yhteistyökumppaneista ja yhteistyötahoista. Projektin tiedotukseen ja taltiointiin kannattaa panostaa myös hyvin alusta alkaen. Tarvittava rakennusselvitys Träskändan kartanosta on jo hienosti tehtynä.

6.3.2 Bastvikin kartano

Toinen esimerkkini onnistuneesta kartanon restauroinnista ja kunnostuksesta löytyy Espoosta. Se on Bastvikin kartano.

Bastvikin kartano on kartano Espoossa, Saunalahden kaupunginosassa. Se on alueen vanhin tunnetuin tila. Kartanon päärakennuksen nykyinen ulkonäkö on peräisin 1920-luvun lopulta, ja se on arkkitehti Väinö Toivion käsialaa. Itse rakennus on kuitenkin huomattavasti vanhempi,

oletettavasti 1800-luvun alusta. Sen tarkkaa ikää ei tiedetä. Vuoden 2005 keväällä aloitettiin kartanon kunnostamistyöt.

Suuren maatilan päärakennuksena toiminut, Bastvikin kartanoksi kutsuttu huvilamainen rakennus ehti olla asumattomana yli 25 vuotta. Keväällä 2003 Asuntosäätiö ja Espoon kaupunki järjestivät avoimen kilpailun, jotta kartanotontille löytyisi uusi käyttö ja kunnostuksen toteuttava toimija. Kilpailun tuloksena kartanoa ryhtyi kunnostamaan restaurointiin erikoistunut arkkitehtipariskunta Kati Winterhalter ja Mikko Bonsdorff (Arkkitehtitoimisto Okulus) kesäkaudella 2005.

Keväällä 2008, kolmen vuoden työn tuloksena, päärakennuksen restaurointi saatiin valmiiksi ja alakerran tiloissa avattiin viikonloppukahvila. Syyskuusta 2009 alkaen kartano ja sen runsaspöytäinen kahvila on ollut yleisesti avoinna jokaisen kuukauden ensimmäisenä viikonloppuna. Talossa järjestetään myös yksityistilaisuuksia.

Kaikilla ratkaisuilla pyrittiin siihen, että vanha rakennus voi säilyttää olemuksensa, eikä sitä korjata kuoliaaksi. Tällä hetkellä on tyypillistä, että vanhojen rakennusten kunnostamisessa lainataan uudisrakentamisen käytäntöjä ja normeja. Tässä tapauksessa haluttiin lähestyä vanhaa rakennusta toisin. Voidaanko tyyppiratkaisuiksi muodostuneita oikaisulevytyksiä, lisäeristyksiä, ikkunoiden uusimisia ja pintojen höyläämisiä välttää? Ja mitä ovat näiden vaihtoehdot? Bastvikin kunnostamisessa kokeiltiin omakohtaisesti ja käytännössä restauroinnin teorian tavoitteita vanhan säilyttämisestä.

Bastvik oli kiinnostava korjauskohde, koska sitä ei ole muutettu oleellisesti vuoden 1928 jälkeen. Pintoja on uusittu ilmeisesti 1-2 kertaa tänä aikana. Talossa on jäljellä paljon vanhoja rakennusosia ja vuotta 1928 aiemmat kerrostumat ovat paikoitellen nähtävissä tai ymmärrettävissä. Sen sijaan luonto; fysikaaliset hajoamisprosessit ja biologiset tekijät ovat muokanneet pihaa ja puutarhaa hämmästyttävän paljon. Aiemmin aukea ja jopa karu maatilan pihapiiri on neljässäkymmenessä vuodessa kasvanut tunnelmalliseksi sekametsäksi, jossa vanhan puutarhan jäänteet ja nopeasti kasvavat rehevät lehtipuut luovat unohdetun, salaisen puutarhan tunnelmaa. Talossa sisällä on aika pysähtynyt, mutta puutarhassa on maasto kasveineen kasvanut pitkäksi ja tuuheaksi.

Pidän tärkeimpinä huomioina Bastvikin kartanon vertaisanalyysistä kunnostustyön tehneiden arkkitehtien kokoamat opit. Työn tekivät Kati Winterhalter ja Mikko Bonsdorff, jotka arkkitehtityössään ovat erikoistuneet restaurointiin, korjausrakentamiseen ja rakennustutkimukseen. Winterhalterin ja Bonsdorffin mukaan tulee kaiken rakennustoiminnan, ja erityisesti vanhoihin rakenteisiin puuttuvan toiminnan, olla erittäin tiedostavaa. Suunnittelijan tulee

olla tietoinen muutoksien merkityksistä. Listaan alla Träskendaan sovellettavat asiat, jotta niiden selvittämiseen voidaan kiinnittää erityistä huomiota kunnostustyötä suunniteltaessa:

1. RAKENNUS EI OLE ESINE

Rakennus ei ole muuttumaton esine vaan koko ajan etenevä prosessi. Jokainen päivä tuo rakennukseen muutoksia ja käytön jälkiä. Ennen tai myöhemmin rakennukseen kohdistuu muutostarpeita, joista aikanaan seuraa rakennustoimenpiteitä; ylläpitävää huoltoa, korjauksia ja selkeitä muutoksia tai lisäyksiä. Vanhan on väistyttävä, jotta uusi saa tilaa.

2. RAKENNUS ON AINA NYKYHETKEN ILMENTYMÄ

Jokainen rakennustoimenpide muuttaa olemassa olevaa tilannetta peruuttamattomasti - takaisin päin ei voi palata. Nk. aiempaan asuun palauttaminen ei vie rakennusta takaisin vanhoihin aikoihin. Me ihmiset käytämme tiloja ja rakennuksia toisin kuin sata vuotta sitten. Me ajattelemme materiaasta ja käsityön jäljestä toisin kuin viisikymmentä vuotta sitten. Vanhan asun tutkimukseen pohjautuva uudelleen toteutus on eräänlainen lavaste, joka piilottaa taakseen rakennuksen tai huoneen lähistorian. Nykyhetki on joka tapauksessa läsnä niin henkisesti kuin materiassakin kaikessa nyt tehdyssä, myös vanhan, tunnetun asun uudelleen palauttamisessa.

3. HISTORIAN TUNTEMINEN AUTTAA YMMÄRTÄMÄÄN NYKYHETKEÄ

Ennen vanhan rakennuksen muutostöiden suunnittelua tulee rakennuksen käyttö- ja muutoshistoria selvittää. Vanhat valokuvat auttavat ymmärtämään mennyttä ja kadotettua tunnelmaa. Elämän jäljet rakennuksessa tulevat konkreettisiksi, kun näkee kuinka rakennusta on aiemmin käytetty. Vanhan, monta vaihetta kokeneen rakennuksen historia muodostaa kerroksellisen kokemuksen jos kunnostettaessa vaalitaan menneen ajan merkkejä. Inhimillinen jatkuvuus on tärkeä osa vanhojen rakennusten viehätystä.

4. RAKENNUS ON TARINA

Jokainen uusi toimenpide tulisi suunnitella jatkumona rakennuksen menneelle elämälle, tuntien ja tiedostaen rakennuksen tarina. Jokainen muutos rakentaa tarinaa edelleen. Rakennus henkii omaa tarinaansa ja tarinan vaaliminen osana rakennusta on restauroinnin suuria haasteita.

5. RESTAUROINTIKIN ON RAKENTAMISTA

Kaikki uudet toimenpiteet tulisi nähdä elimellisinä osina rakennuksen rakentumista. Vanhaan rakennukseen tuotavien materiaalien tai ratkaisujen tulisi olla vanhan rakennuksen arvoisia. Parhaimmillaan uudet ratkaisut ovat tulevaisuuden näkökulmasta yhtä arvokkaita kuin alkuperäiset tai vanhempien muutosvaiheiden rakenteet.

6. RAKENTAMINEN ON LOPULLISTA

Kaikki rakentaminen muuttaa ympäristöä ja kuluttaa aikaa sekä rahaa. Väliaikaisia ratkaisuja ei tulisi tehdä, varsinkaan arvorakennuksiin, koska väliaikaisuus herkästi tarkoittaa huonompaa laatua sekä sattumanvaraista ja suunnittelematonta toteutusta. "Halpa" lisäys halventaa arvokasta rakennusta. Laadukas ja hyvin suunniteltu lisäys taas voi rikastaa rakennuksen kerroksellisuutta.

7. RAKENNUS VAATII HUOLTOA

Ratkaisujen tulee kestää sekä käyttöä että aikaa. Toisaalta mikään ei ole ikuista, joten rakennuksia on voitava myös korjata. Hyvässä perinteisessä rakentamisessa tämä pätee usein. Rakennusosat ovat vaihdettavia ja pinnat korjattavia, huoneiden käyttötarkoitukset usein joustavia. Raaka-aineista paikan päällä rakennettaessa rakentamisen logiikka takaa

useimmiten sen, että rakenne voidaan tarvittaessa myös purkaa, avata tai uusia. Näistä kriteereistä tulee pitää kiinni myös uudisrakennuksia suunniteltaessa.

8. KAIKKI VANHA EI OLE KUNNOSTAMISEN ARVOISTA

Toiset vanhat rakennukset vaativat tulla ylläpidetyiksi, huolletuiksi ja korjatuiksi, toiset taas "lakastuvat" vailla huolenpitoa, ne lahoavat ja ne puretaan. Rakennuksen kunnostaminen alkaa halusta herättää henkiin jotain jo melkein menetettyä. Kaunis, hyvin tehty rakennus kunnollisella rakennuspaikalla on itsestään selvä kunnostuskohde. Pahoin vaurioituneen rakennuksen korjaaminen on mielekästä, jos rakennus on rakennettu huolella ja harkinnalla. Hauraiden tai vaurioituvien rakennuskohteiden kunnostamiseen voi uhrata paljonkin työtä, jos niillä saavutettu arkkitehtuuri on vaikuttavaa. Ymmärtämättömästi uudistettujen tai alunperinkin vailla kauneuden tajua tai hutiloiden rakennettujen rakennusten kunnostaminen on usein hyvin vaikeaa.

9. RAKENNUSPERINTÖMME ON OSA MEITÄ

Autenttinen, iäkäs rakennuskanta hupenee ympäriltämme jatkuvasti. Yli sadan vuoden ikäisillä rakenteilla on kaikilla iän mukanaan tuoma kiistämätön vanhuusarvo, jota tulee kunnioittaa erityisesti kaupunkialueilla, joissa paine tehokkaampaan uudisrakentamiseen tuntuu vuosi vuodelta kasvavan. Jokainen pienikin uuden rakennuskannan väliin jäänyt vanha rakennus muistuttaa meitä meidän historiastamme, alitajuisestikin.

10. RESTAUROINTI ON SYNTEESI

Nämä osin ristiriitaisetkin teesit esiintyvät jokaisessa rakennuksessa hiukan eri valossa. Restauroivan arkkitehdin tehtävä on muodostaa restaurointikohteesta kokonaisvaltainen ymmärrys, joka perustuu kohteen arkkitehtuuriin, historiaan sekä nykyasuun ja tämän ymmärryksen perusteella luotsata rakennusta kohti tulevaisuutta, jossa menneisyys on kauniilla tavalla läsnä. (www.okulus.fi)

6.4 Muiden kartanoiden palvelutarjonta

Tätä opinnäytetyötäni varten kartoitin kartanoiden palvelutarjontaa tutustumalla lähes sataan kotimaisen kartanoon ja muutaman kartanoon myös ulkomailta. Tutustuin kartanoihin, jotka ovat esimerkiksi valtion, kunnan tai yhteisön omistamia matkailukohteita tai vaikka yksityisomistuksessa olevia maatila-matkailuyrityksiä. Joukossa oli niin kartanomuseoita, juhla- ja kokouskartanoita kuin opastettuja kierroksia tarjoavia yksityisasuntoja. Kartanot ovat pystyneet luomaan asiakkaita kiinnostavaa palvelutarjontaa ja ovat suosittuja käyntikohteita jo historiallisuutensa ja niissä eläneiden henkilöiden takia. Ohessa esimerkkejä siitä monipuolisesta ja mitä erilaisemmasta tarjonnasta, mitä kartanoissa on vierailijoille tarjolla.

Kartano	Ravintolapalvelu ja/tai kahvilapalvelu	Juhla- ja kokouspalvelut	Ulkoilma-aktiviteetit	Taidegalleria/näyttelytila	Majoitus	Myymäla/elintarvikepuoti
Ala-Lemun kartano	X	X		X		X
Harjattulan kartano	X	X	X		X	
Hirvivaaran kartano	X	X	X		X	
Katisten kartano	X	X	X		X	
Koivulan kartano	X	X	X		X	
Mustion kartano	X	X	X	X	X	
Tertin kartano	X	X	X		X	X
Vuojoen kartano	X	X	X	X	X	
Wiurilan kartano	X	X	X	X	X	

Kuvio 2: Palveluja historiallisissa kartanoissa Suomessa.

Yleisölle avoinna olevat kartanot ovat pääasiassa keskittyneet tarjoamaan kahvila- ja ravintolapalveluja sekä vuokraamaan juhla- ja kokoustiloja. Muutakin toimintaa kuitenkin kartanoista löytyy. On mahdollisuus pelata golfia, uida meressä tai uima-altaassa sekä saapua kartanon vierassatamaan omalla veneellä ja osallistua kartanolla järjestettäviin seikkailuratoihin ja kesäolympialaisiin (Harjattulan kartano, Turku, www.harjattula.fi). Voi tutustua kotieläinpihan poroihin ja yli 200 lampaaseen, kokeilla takomista sepänpajassa, pelata värikuulapeliä ja rentoutua rantasaunassa (Koivulan kartano, Lohja, www.koivulankartano.fi). On mahdollisuus osallistua kartanokierrokselle, nauttia Galleria Gylichin näyttelyistä ja lapsille on järjestetty ohjattuja seikkailuretkiä (Vuojoen kartano, Eurajoki, www.vuojoki.fi). Voi ulkoilla Pyhän Katariinan polulla, pelata pallopelejä ja rentoutua 1700-luvun hedelmäpuutarhassa tai veden päälle rakennetussa rantasaunassa (Ala-Lemun kartano, Kaarina, www.alalemu.com). Voi myös ratsastaa, tutustua

hevosvaunumuseoon ja tehdä ostoksia kartanopuodissa sekä majoittautua hostellitasonisesti (Wiurilan kartano, Halikko, www.wiurilankartano.fi). Voi osallistua museokierrokselle ja lukuisiin tapahtumiin, kuten heinäkuiseen antiikkiviikkoon. Kartanolla järjestetään myös kokkikursseja ja romantiikkännälkäiset voivat varata kaksikerroksisen sviitin joenrannalta (Mustion kartano, Mustio, www.mustionlinna.fi). Voi maistella viinejä sekä kartanon mailta löytyneitä harvinaisia tryffelejä ja ajella maastoautolla (Katisten kartano, Hämeenlinna, www.katistenkartano.com). Saunoa savusaunassa, pelata biljardia ja vieraila maailman pienimmässä automuseossa (Hirvihaaran kartano, Mäntsälä, www.nexthotels.fi). Osallistua puutarhakierrokselle ja ostaa ruoka- ja sisustustuotteita kaupassa, mikä sijaitsee vanhassa kivitalissa. Nauttia laadukkaasta ruuasta, kun yrtit ja kasvikset ovat oman pihan yrttitarhasta ja ruisleipä leivottu yli satavuotiaaseen taikinajuureen (Tertin kartano, Mikkeli, www.tertinkartano.fi). Tertin kartanon rakennukset ja puutarha ovat entisöity 1800-luvun henkeen ja tätä aikakautta painotetaan kartanon toiminnassa hyvin ansiokkaasti, ravintola- ja kahvilapalvelua myöten.

Träskändan kartanoa ja kehrittelemääni elämys- ja historiateemaa ajatellen toteutettavat, mahdolliset esimerkit erottuivat joukosta selkeästi. Varteenotettavia vaihtoehtoja tarjolla olevasta ohjelmatarjonnasta olivat kaikki kartanokierros-teemat, antiikkiviikot ja vaikka pieni elintarvikkeiden myymälä, missä olisi myynnissä erilaisia luomutuotteita, hilloja ja mehuja. Kahvila-toiminta sopisi kartanoon myös erinomaisesti. Myös residenssitoiminta sopisi mielestäni hyvin kartanon taidetta ja kulttuuria painottavaan henkeen.

Säätiö löytyy hyvin monen kartanon hallinnon taustalta. Myös kotiseutuyhdistys voi toimia kartanon taustalla. Esimerkiksi kotiseutuyhdistys Taivassalo - Seura ry ylläpitää Viiasten kartanon kotiseutumuseota. Yhdistys perustettiin vuonna 1961 ja seuraavana vuonna se osti purkutuomion saaneen Viiasten kartanon päärakennuksen. Lahjoitukset ja talkootyö mahdollistivat museon avaamisen yleisölle vuonna 1970. (www.taivassalo.fi).

Kartanoiden tarjontaan tutustumisen ohessa tarkastin myös Museoviraston sivuilta tilastoja yleisölle avoimien kartanoiden kävijämääristä vuonna 2009 – 2010. Vuonna 2010 esimerkiksi Suomen kansallismuseon alaisuudessa toimivista museoista ja linnoista kävijämääräänsä olivat onnistuneet kasvattamaan Cygnaeuksen galleria, Hvitträsk, Kotkaniemi, Kuusiston kartanomuseo, Pukkilan kartanomuseo ja Yli-Lauroselan talomuseo. Tulos on hyvä, vaikka osassa niistä oli jouduttu kustannussyistä lyhentämään aukioloaikoja. Museoviraston museoiden ja linnojen kokonaiskävijämäärä vuonna 2010 oli hieman yli 60 000. Korjaustöiden takia koko vuoden suljettuna oli Urajärven kartanomuseo ja osan vuotta Urho Kekkosen museo Tamminiemi. Anjalan kartanomuseo ja Anjalan kartanomuseo oli kustannussyistä suljettuna koko vuoden. (www.nba.fi)

7 Pohdinta

Träskändan kartanosta on mahdollista restauroida autenttisen historiallisen elämyksen tuottava vierailukohde. Opinnäytetyöni tarkoituksena oli selvittää, miten tulisi toimia ja mitä muuttaa. Lisäksi pyrin selvittämään, minkälaiset palvelut voivat lisätä historiallisen elämyksen syntyä. Koska tällä hetkellä kartanossa ei ole toimintaa eikä palveluja, mahdollisuudet tulevaisuudessa ovat monet. Pyrin tuottamaan realistisia kehittämissuhteita Espoon kaupungille 1800 – luvun kartanon säilyttämiseksi historiallisessa viitekehyksessä. Tämän selvityksen tuloksena olen koonnut mielestäni parhaimman ehdotuksen ja kokonaisuuden Träskändan kartanon päärakennusta ajatellen.

Träskändan kartanon kohdalla ydintuote on matkailijan/vierailijan saama kokonaisvaltainen elämys. Varsinainen tuote eli ydintuote on elämyksen tuovat 1800-luvun henkeä ja historiaa hehkua, ajan mukaiseksi kunnostettu kartanorakennus ulkopuolelta ja sisäpuolelta tarkasteltuna sekä upea puistomaisema. Ydintuotteisiin kuuluvat myös kaikki kartanon palvelu- ja kulttuuritarjonta, parkkipaikat, liikenneyhteydet ja osaava kartanon henkilökunta. Laajennettu tuote on kaikki kartanosta kertova materiaali markkinoinnissa ja internetissä, kirjoissa ja muistoesineissä. Myös vierailijan ottamat valokuvat vievät kartanosta viestiä uusille mahdollisille vierailijoille sekä saavat vierailijan palaamaan muistoissaan kartanolle yhä uudelleen.

Ehdotan, että Träskändan kartano olisi tulevaisuudessa kartanomuseo. Kartanomuseo toimisi joko säätiön tai Espoon kaupungin omistuksessa ja hallinnoimana. Träskändan kartano olisi kartanomuseona kaikille avoin matkailukohde ja ajanviettopaikka täynnä erilaista kulttuuripitoista ohjelmaa. Kartano kunnostettaisiin ja sisustettaisiin 1800-luvun tyyliin. Kartanossa toimisi ympärivuotisesti 1800-luvun tyylinen kahvila, missä tarjonta ja jopa kahvilan henkilökunta asujaan myöten korostaisivat 1800-lukua. Olihan Aurora Karamzin henkilö, joka antoi Suomen ensimmäiselle kotitalousopettajalle Anna Olsonille (1864-1943) stipendin kotitalousopintoja varten. Olsoni kirjoitti myös maan ensimmäiset keittokirjat, joiden resepteillä valmistettuja makeita ja suolaisia herkkuja oli tarjolla vuonna 2011 Helsingissä, Sederholmin talossa Olsoni- kahvila - nimellä, mikä jatkoi Sederholmin talon suosittujen historiallisten kahvilakokonaisuuksien teemaa. Lyhytaikaisesti järjestetyt historialliset kahvilat ovat olleet todella suosittuja eli pysyvästi historiallisella teemalla toimivalle kahvilalle on selvästi suurta kysyntää

(Gronow, Kira 2011. Vadelmakyrsiä ja tappioleipiä. Helsingin Sanomat, 2.6.2011.D2)

Kartanossa olisi pysyvästi Aurora Karamzinia ja kartanon historiaa esittelevät perusnäyttelyt sekä aiheen tiimoilta myös erikoisnäyttelyitä. Kartanossa olisi esillä myös pysyvästi jokin taidekokoelma sekä taidegalleria vaihtuvia näyttelyitä varten. Aurora Karamzin itse oli suuri taiteen ystävä ja taiteen keräilijä. Lisäksi kartanossa olisi erilaisia vuokra- ja harrastetiloja sekä museokauppa. Kartanosta voisi löytyä tiloja myös esimerkiksi Järvenperän kotiseutuyhdistykselle. Kartanossa ja sen puistossa järjestettäisiin ympärivuotisesti opastuksia sekä erilaista kulttuuriohjelmaa teatterista klassisen musiikin konsertteihin, opastuksiin ja teemapäiviin, toki 1800-luvun hengessä mahdollisimman paljon. 1800-luvulla kartanon mailla oli myös edistyksellistä ja laajaa viljelytoimintaa, joten toivoisin myös tämän elvyttämistä alueella uudelleen. Tilan tuotteita, kuten esimerkiksi marjoista valmistettuja hilloja ja mehuja voisi olla myynnissä kartanon omassa myymälässä. Ansiokkaana esimerkkinä kyseisestä toiminnasta mainittakoon Mikkelissä sijaitseva Tertin kartano. Kartano on laajentanut myymälän tuotemyyntiään myös internetiin verkkokaupan muodossa. Myynnissä on elintarvikkeiden lisäksi myös muun muassa oman puutarhan ruusuista valmistettuja saippuuita ja aromaattisia kynttilöitä. (www.tertinkartano.fi).

On myös huomioitavaa, että lähes jokaisella taide- ja historiamuseolla on oma ystäväyhdistys. Erilaisen jäsen toiminnan lisäksi ystäväyhdistykset ovat myös merkittävä taloudellinen lisä. Museoiden ystäväyhdistykset edistävät erilaisin keinoin sekä jäsentensä, että museon etua. Jäsenmaksujen ohella voidaan kartuttaa muitakin rahastoja, joiden avulla on mahdollisuus tehdä merkittäviä hankintoja tai muuta positiivista ystäväyhdistyksen kohteen hyväksi. Esimerkiksi taidemuseoiden ystäväyhdistykset ovat useasti tehneet taidehankintoja museon kokoelmiin (Kannatasyhdistys Taidemuseo Emma ystävät ry, www.emma.museum).

Träskändan kartanon kohdalla ystäväyhdistys olisi hieno merkki arvostuksesta kartanoa kohtaan. Yhdistystoiminta kokoaisi myös yhteen samanhenkisiä ja samaa kohdetta arvostavia henkilöitä. Yhdistystoiminta olisi samalla myös jokaisen jäsenen kohdalla vähintäänkin sanallisesti tuotettua arkielämän markkinointia ja mainontaa kohteesta.

(Korpela, Sanna 2012. Rakkaudesta museoon. Kirkko&Kaupunki. 18.4.2012.10-11)

Mahdollisia 1800 –luvun elämykseen ja ajan tuntemukseen johdattavia teemoja löytyy selvitykseni perusteella paljon. Kartanokulttuuri on niin laaja-alainen aiheeltaan, että siitä saa helposti erilaisin teemoin kursseja, tapahtumia ja projekteja toteutettavaksi eri-ikäisille ihmisille.

Muutamia esimerkki-ideoita:

Kuvio: 3 Aihe-esimerkkejä ja ideoita 1800-luvun teemoin kurssi- ja koulutustarkoituksiin

”Näemme suuren osan vanhaa kulttuuria katoavan aivan silmiemme edessä. Vaikka nämä muistot jäisivätkin kotimaahan, ei se pelasta asiaa, koska ne siirtyvät pois niille kuuluvilta paikoilta. Vain kokonaisuuksina, vanhassa ympäristössään ne voivat säilyä meille muistoina menneistä ajoista. Kokonaiskuvaan eivät kuulu vain kalustot ja muotokuvat, vaan huonetilat ja rakennukset, kokonaiset pihapiirit ja puutarhat tyyntä lampea reunustavine vuosisataisine puineen. Ne todistavat monien sukupolvien työstä ja huolenpidosta. Ja juuri ne usein uhrataan ensimmäisenä nykyajalle.”
(K.K.Meinander, 1911, 13)

Sitaatti on Muinaistieteellisen toimikunnan amanuenssin, taidehistorioitsija K.K Meinanderin 1911 esittämä kannanotto kartanokulttuurin säilymisen puolesta. Taidehistoriallinen tutkimus oli siihen saakka keskittynyt lähinnä kirkkoihin ja niiden taidearteisiin, mutta tieto vanhoista kartanoista ja niiden sisustuksista ja arvokkaasta esineistöstä oli vähäistä.

Onneksi kartanoiden historiallinen arvo on ymmärretty ja niiden halutaan säilyvän myös tulevaisuuteen. Träskändan kartanon kohdalla voidaan vielä tehdä palvelus kartanolle, sen arvokkaalle historialle ja valoisalle tulevaisuudelle luomalla kartanosta palveluineen ja oheishjelmineen kaikille avoinna oleva kulttuuri- ja historiatäyteinen kohtaamispaikka.

Kuva 12: Träskändan kartano, H.Nieminen: Aurora Karamzinin muistoreliefi (Kuva: Anu Kyröläinen 2009)

LÄHTEET

Ala-Lemun kartano www.alalemu.com (luettu 2.3.2012).

Aurora DVD (Espoon kaupunginmuseon julkaisu 2007).

Arkkitehtitoimisto Okulus www.okulus.fi (luettu 2.7.2011).

Bastvikin kartano www.bastvik.fi (luettu 2.7.2011).

Dewey, John ,1997. Democracy and Education. The Free Press, New York.

Espoon kaupunki, Tilakeskus Liikelaitos, Träskändan kartano, rakennusselvitys 2009.

Espoon kaupunginmuseo 2006. Aurora Karamzin - Aristokratian elämää. Keuruu. Otava.

Espoon kaupunginmuseo KAMU www.espoonkaupunginmuseo.fi (luettu 2.3.2012).

Espoon perinneyhdistys Aurora ry www.espoonaurora.net (luettu 5.7.2011).

Harjattulan kartano www.harjattula.fi (luettu 2.3.2012).

Hirvihaaran kartano www.nexthotels.fi (luettu 2.3.2012).

Ireland, Michael, 1999. Experience of nature and history in boudier tourism.

Kannatusyhdistys Taidemuseo Emma ystävät ry www.emma.museum (luettu 2.7.2011).

Kartanoelämää Suomessa, verkko-oppimateriaalit, opetushallitus www.edu.fi (luettu 22.7.2011).

Katisten kartano www.katistenkartano.com (luettu 2.3.2012).

Kirkko & Kaupunki, 18.4.2012.

Koivulan kartano www.koivulankartano.fi (luettu 2.3.2012).

Komppula, Raija, 2002. Voiko matkailuyritys tuottaa elämyksiä? Keskustelua matkailutuotteesta ja tuotekehityksestä.

Koskinen, Riitta ja Hagelstam, Katja , 2006. Kartanoita ja porvariskoteja. Helsinki. Otava.

Koskinen, Riitta ja Hagelstam, Katja, 2010. Kartanoista huvimajaan. Helsinki. Otava.

Kostiainen, Auvo, 2002. Historia matkailuelämyksenä.

Kotler, Philip, John & Makens, James, 1999. Marketing for Hospitality and Tourism.

Kotler & Armstrong, 2006, Principles of Marketing.

Kupiainen, Reijo ja Suoranta, Juha, 2002. Elämys- ja mediakasvatus elämyskulttuurissa.

Lounatvuori, Irma ja Dölle, Sirku 2008. Signe Brander Suomen kartanoissa. Espoo. Frenckell Oy.

Manor Houses, Suomalaiset kartanot www.muuka.com (luettu 5.7.2011).

Mikkanen, Raili 2006. Aurora Keisarinnan hovineito. Keuruu. Otava.

Museovirasto www.nba.fi (luettu 2.4.2012).

Mustion linna www.mustionlinna.fi (luettu 17.7.2011).

Ojasalo, Katri ja Moilanen, Teemu ja Ritalahti, Jarmo, 2009. Kehittämistyön menetelmät. Helsinki. WSOY.

Pine, Joseph B. & Gilmore, James H., 1999. The Experience Economy: work is theatre & every business a stage: goods & services are no longer enough. Harvard Business School Press, Boston.

Prins Eugens Waldemarsudde www.waldemarsudde.se (luettu 2.4.2012).

Qvarnström, Ingrid 1948. Tarunhohteinen elämä- Aurora Karamzin ja hänen aikakautensa. Helsinki. Otava.

Rakennustaiteen seura, 2006. Vuojoki – kartanon restaurointi. Jyväskylä. Gummerus Kirjapaino Oy

Saarinen, Jaakko, (toim.) 2002. Lapin Yliopiston menetelmällisiä tutkimuksia 2, Elämys-Teollisuutta, taloutta vai jotain muuta?. Rovaniemi. Lapin yliopistopaino.

Saarinen, Jaakko, (toim.) 2001. Matkailukokemuksista elämystuotantoon – matkailuelämys käsitteenä ja luontomatkailun mainonnassa. Rovaniemi. Lapin yliopistopaino.

Saarisalo, Aapeli, 2008. Aurora Karamzin ja hänen aikansa. Porvoo. Werner Söderström

Sisi Museum www.hofburg-wien.at (luettu 5.7.2011).

Tertin kartano www.tertinkartano.fi (luettu 2.3.2012).

Urry, John, 1990. The tourist gaze: leisure and travel in contemporary societies. Sage Publications, London.

Viiasten kotiseutumuseo www.taivassalo.fi (2.3.2012).

Vuojoen kartano www.vuojoki.fi (2.7.2011).

Wiurilan kartano www.wiurilankartano.fi (2.3.2012).

